HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2019. január 24.[1]

C-603/17. sz. ügy

Peter Bosworth,
Colin Hurley
kontra
Arcadia Petroleum Limited és társai

(a Supreme Court of the United Kingdom [az Egyesült Királyság legfelsőbb bírósága] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – Joghatóság, valamint a határozatok elismerése és végrehajtása polgári és kereskedelmi ügyekben – Második Luganói Egyezmény – A II. cím 5. szakasza – Egyedi munkaszerződésekkel kapcsolatos joghatóság – Egy vállalatcsoporthoz tartozó több társaság által a volt ügyvezetőikkel szemben benyújtott kártérítési keresetek – Az »egyedi munkaszerződés« és a »munkáltató« fogalma – Az anyagi jogban jogellenes károkozáson alapulónak tekintett jogalapokra alapított keresetek – Azon feltételek, amelyek mellett e keresetek »szerződéssel kapcsolatos« ügynek és/vagy a második Luganói Egyezmény szerinti egyedi munkaszerződésnek minősülnek”

I. Bevezetés

1. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésével a Supreme Court of the United Kingdom (az Egyesült Királyság legfelsőbb bírósága) négy kérdést terjesztett a Bíróság elé a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 2007. október 30-án aláírt egyezmény[2] (a továbbiakban: második Luganói Egyezmény) értelmezésével kapcsolatban.

2. Ezeket a kérdéseket egy nemzetközi társaságcsoport egyetlen részvényesének és több társaságnak a társaságcsoport volt vezető tisztségviselőivel szembeni jogvitában terjesztették elő, amely jogvita tárgya egy, az e társaságok rovására állítólagosan elkövetett csalással okozott károk megtérítése volt, amely csalásnak e vezető tisztségviselők voltak az értelmi szerzői és kedvezményezettjei.

3. Az alapügyben szereplő jogvita jelenlegi állása mellett a kérdést előterjesztő bíróságnak azt kell meghatároznia, hogy az angliai és walesi bíróságok rendelkeznek-e joghatósággal, vagy a svájci bíróságokhoz – amelyek az érdekeltek lakóhelye szerinti tagállam bíróságai – kell fordulni e kérelmek mindegyike vagy azok egy része esetében. A válasz attól függ, hogy ezek a keresetek a második Luganói Egyezmény II. címe alatti 5. szakasz (a továbbiakban: 5. szakasz) rendelkezései értelmében vett „egyedi munkaszerződéssel kapcsolatos ügyekben” benyújtott kereseteknek minősülnek-e, vagy sem.

1 Eredeti nyelv: francia.

2 HL 2007. L 339., 1. o. Amely egyezmény megkötését a Közösség nevében a 2008. november 27-i 2009/430/EK tanácsi határozat (HL 2009. L 147., 1. o.) hagyta jóvá.

4. Ezen összefüggésben a kérdést előterjesztő bíróság kérdései összetett jogi szempontokat vetnek fel az említett 5. szakasz kulcsfogalmainak, azaz az „egyedi munkaszerződés”, a „munkavállaló” és a „munkaadó” fogalmának értelmezését illetően. A jelen ügyben az a kérdés is felmerül, hogy adott esetben az ilyen szerződés felei által előterjesztett és az anyagi jogban a jogellenes károkozással kapcsolatos jogalapon alapuló kérelem milyen feltételek mellett tartozhat e szakasz hatálya alá.

5. A jelen indítványban bemutatom azokat az okokat, amelyek miatt a feladataikat teljesen önállóan ellátó vezető tisztségviselők nem kötődnek azon társasághoz, amely számára ezeket a feladatokat az 5. szakasz rendelkezései szerinti „egyedi munkaszerződés” alapján ellátják. Másodlagosan egyfelől kifejtem, hogy az említett „szerződés” felei között benyújtott, jogellenes károkozáson alapuló kérelem miért tartozik e szakasz hatálya alá, mivel e jogvita egy munkaviszony alapján merült fel, másfelől pedig hogy az e szakasz rendelkezései szerinti „munkaadó” miért nem korlátozódik szükségszerűen arra a személyre, akivel a munkavállaló formálisan munkaszerződést kötött.

II. A második Luganói Egyezmény

6. A „Joghatóság egyedi munkaszerződéseknél” című 5. szakasz többek között a második Luganói Egyezmény 18. és 20. cikkét tartalmazza.

7. Ezen egyezmény 18. cikkének (1) bekezdése kimondja, hogy „[a] 4. cikk és az 5. cikk 5. pontjának sérelme nélkül az egyedi munkaszerződéssel kapcsolatos ügyekben a joghatóságot e szakasz határozza meg”.

8. Ezen egyezmény 20. cikkének (1) bekezdése előírja, hogy „[a] munkaadó kizárólag az ezen egyezmény által kötelezett azon államnak a bíróságai előtt indíthat eljárást, ahol a munkavállaló lakóhelye található”.

III. Az alapeljárás, az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések és a Bíróság előtti eljárás

9. Az Arcadia-csoport többek között az Arcadia London, az Arcadia Switzerland és az Arcadia Singapore társaságokból áll. Ez a csoport a Farahead Holdings Ltd társaság (a továbbiakban: Farahead) 100%-os tulajdonában van. Az alapeljárás megvalósulása idején Peter Bosworth és Colin Hurley (a továbbiakban együtt: az alapeljárás alperesei), akiknek lakóhelye jelenleg Svájcban van, e csoportban a *chief executive officer* (CEO) és a *chief financial officer* (CFO) voltak. Egyébként ők voltak az Arcadia szóban forgó három társaságának vezető tisztségviselői. Ezenkívül mindegyiküknek munkaszerződése volt e társaságok egyikével, amely szerződést ők maguk vagy az ő felelősségük mellett szövegeztek meg.

10. 2015. február 12-én a fent említett három Arcadia társaság és a Farahead (a továbbiakban együtt: Arcadia) több személlyel szemben, köztük az alapeljárás alpereseivel szemben kérelmeket nyújtott be a High Court of Justice (England & Wales), Queen’s Bench Division (Commercial Court)-hoz ([felsőbíróság [Anglia és Wales], Queen’s Bench kollégium [kereskedelmi bíróság], Egyesült Királyság). E kérelmek a csoportot az Arcadia társaságokon keresztül érintő, a 2007. áprilistól 2013. májusig tartó időszakban megvalósított csalárd tranzakciókból eredően ért kár megtérítésére irányultak.

11. Az Arcadia szerint az alapeljárás alperesei e csalás értelmi szerzői és haszonélvezői. Utóbbiak a csoport CEO-jaként és CFO-jaként összejátszottak a többi érintettel az Arcadia társaságok vitatott tranzakciókból származó profitja tetemes részének elvonása, valamint e tranzakcióknak a Faraheadben történő elrejtése érdekében. Az érdekelt felek határozottan vitatják ezeket a vádakat.

12. Az eredeti keresetében az Arcadia azt állította, hogy az alapeljárás alperesei által állítólag elkövetett jogsértések a következők voltak: 1) a jogellenes módszerek alkalmazásával megvalósított összejátszás (*tort*) (*unlawful means conspiracy*), 2) a lojalitás és a jóhiszeműség vagyonkezelői kötelezettségeinek megsértése (*breach of fiduciary duty*), 3) a munkaszerződésükben szereplő kifejezett vagy hallgatólagos szerződéses kötelezettségek megsértése (*breach of express and/or implied contractual duties*).

13. A 2015. március 9-én előterjesztett joghatósági kifogással az érdekelt felek azt állították, hogy a második Luganói Egyezménnyel összhangban az angliai és walesi bíróságok nem rendelkeznek joghatósággal arra, hogy elbírálják az Arcadia rájuk vonatkozó kérelmeit. Ezek a kérelmek ugyanis „egyedi munkaszerződéssel kapcsolatos ügyekben" benyújtott kérelmeknek minősülnek, és ennélfogva az 5. szakasz hatálya alá tartoznak. Következésképpen csak a lakóhelyük szerinti állam bíróságai, azaz a svájci bíróságok rendelkeznek ebben a tekintetben joghatósággal.

14. Ezután az alapeljárás felperesei módosították keresetüket. Lemondtak arról, hogy az alapeljárás alpereseinek munkaszerződéseiből eredő kötelezettségek megsértésére hivatkozzanak, és az e kötelezettségek megsértésére mint a jogellenes összejátszás keretében alkalmazott jogellenes módszerre történő valamennyi hivatkozást törölték.

15. 2015. április 1-jei ítéletével a High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Commercial Court) ([felsőbíróság [Anglia és Wales], Queen's Bench kollégium [kereskedelmi bíróság]) megállapította, hogy az angliai és walesi bíróságok rendelkeznek joghatósággal az Arcadia kérelmeinek elbírálására, amennyiben azok a jogellenes módszerek alkalmazásával megvalósított összejátszáson (*unlawful means conspiracy*) alapulnak. Egyébként megállapította, hogy ezek a bíróságok joghatósággal rendelkeznek e kérelmek megvizsgálására akkor is, ha azok a lojalitás és a jóhiszeműség vagyonkezelői kötelezettségeinek megsértésén (*breach of fiduciary duty*) alapulnak, azzal a különbséggel, hogy nem rendelkeznek joghatósággal az Arcadia London és az Arcadia Singapore által ezen az alapon abban az időszakban bekövetkezett tényállás miatt előterjesztett kérelmek megvizsgálására, amikor e társaságok mindegyike, valamint P. Bosworth, illetve C. Hurley között munkaszerződés állt fenn. Az Arcadia kérelmei ugyanis ennyiben és kizárólag ennyiben minősülnek az 5. szakasz rendelkezései szerinti „egyedi munkaszerződéssel kapcsolatos ügyekben" benyújtott kérelmeknek.

16. Az alapeljárás alperesei fellebbezést terjesztettek ezen ítélettel szemben a Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) [fellebbviteli bíróság (Anglia és Wales) (polgári kollégium), Egyesült Királyság] elé. Ezt a fellebbezést a 2016. augusztus 19-i ítélettel elutasították. Ugyanakkor a Supreme Court of the United Kingdom (az Egyesült Királyság legfelsőbb bírósága) engedélyezte számukra, hogy az ellen felülvizsgálati kérelmet nyújtsanak be.

17. Ilyen körülmények között ez utóbbi bíróság úgy döntött, hogy felfüggeszti az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

„1. Hogyan kell helyesen megítélni, hogy egy munkáltató által a munkavállalóval vagy korábbi munkavállalóval (a továbbiakban: munkavállaló) szemben előterjesztett kereset a [második Luganói Egyezmény] II. címének 5. szakasza (18–21. cikk) szerinti »egyedi munkaszerződéssel kapcsolatos ügynek« minősül-e?

   a) Elégséges-e ahhoz, hogy egy munkáltató által a munkavállalóval szemben előterjesztett kereset a [második Luganói Egyezmény] 18–21. cikk[ének] hatálya alá tartozzon, hogy a kifogásolt magatartást a munkáltató a munkavállaló egyedi munkaszerződésének megsértéseként is *értelmezhette* volna, még abban az esetben is, ha a munkáltató által előterjesztett kereset nem e szerződés megsértésén alapul, nem kifogásolja azt és nem is hivatkozik rá, hanem (például) [az alapeljárásban szóban forgó] jogalapokra hivatkozik?

b) Másképp fogalmazva, helyes-e annak alapján elvégezni a vizsgálatot, hogy egy munkáltató által a munkavállalóval szemben előterjesztett kereset csak abban az esetben tartozik a 18–21. cikk hatálya alá, amennyiben a keresetet ténylegesen a munkaszerződésben foglalt kötelezettségre alapozták? Amennyiben ez a helyes vizsgálat, az következik-e ebből, hogy a kizárólag olyan kötelezettségszegésen alapuló kereset, amely a munkaszerződéstől függetlenül merült fel (és adott esetben az nem olyan kötelezettség, amelybe a munkavállaló »szabad elhatározásából« beleegyezett), nem tartozik az 5. szakasz hatálya alá?

c) Amennyiben a fenti vizsgálatok egyike sem helyes, mi a helyes vizsgálat?

2. Amennyiben valamely társaság egy természetes személlyel ([a második Luganói Egyezmény] 5. cikkének (1) bekezdése szerinti) »szerződést« köt, milyen mértékben szükséges alá–fölérendeltségi viszonynak fennállnia a társaság és a természetes személy között ahhoz, hogy a szerződés az [ezen egyezmény II. címének] 5. szakasz[a] értelmében vett »egyedi munkaszerződésnek« minősüljön? Lehet-e ilyen viszonyról beszélni, amennyiben az egyén maga határozhatja meg (és meg is határozza) a társasággal kötött szerződésének feltételeit, a társaság napi ügyvitele felett és saját kötelezettségei teljesítése felett felügyeletet és irányítást gyakorol, de a társaság részvényese(i) kezdeményezheti(k) a jogviszony megszüntetését?

3. Amennyiben a [második Luganói Egyezmény] II. címének 5. szakasza csak olyan keresetek esetében alkalmazandó, amelyek az 5. szakasz hiányában [ezen egyezmény] 5. cikke (1) bekezdésének hatálya alá esnének, hogyan kell helyesen megítélni azt, hogy a kereset az 5. cikk (1) bekezdésének hatálya alá tartozik-e?

a) Az olyan vizsgálat tekintendő-e helyesnek, amely szerint a kereset akkor tartozik [ezen] 5. cikk (1) bekezdésének hatálya alá, amennyiben a panasszal érintett magatartás szerződésszegésnek tekinthető, még akkor is, ha a munkáltató által előterjesztett kereset nem a szerződés megsértésén alapul, nem kifogásolja azt és nem is hivatkozik rá?

b) Másodlagosan, az a vizsgálat tekintendő-e helyesnek, amely szerint a kereset csak akkor tartozik az [említett] 5. cikk (1) bekezdésének hatálya alá, ha a kötelezettség, amelyen ténylegesen alapul, szerződéses kötelezettség? Amennyiben ez a helyes vizsgálat, következik-e ebből, hogy az olyan kötelezettségszegésre hivatkozó kereset, amely a szerződéstől függetlenül merült fel (és adott esetben az nem olyan kötelezettség, amelybe az alperes »szabad elhatározásából« beleegyezett), nem tartozik az 5. cikk (1) bekezdésének hatálya alá?

c) Amennyiben a fenti vizsgálatok egyike sem helyes, mi a helyes vizsgálat?

4. Abban az esetben, ha:

a) mind A, mind B társaság egyazon vállalatcsoport tagja;

b) X alperes ténylegesen az ügyvezető igazgatói tisztséget tölti be a vállalatcsoportnál (ahogyan azt P. Bosworth tette az Arcadia vállalatcsoport esetében […]); X munkaviszonyban áll a csoport egyik társaságával, az A társasággal (vagyis az A társaság munkavállalója, ahogyan P. Bosworth volt az egyes időszakokban […]); és a nemzeti jog szerint nem a B társaság munkavállalója;

c) az A társaság keresetet indít X ellen, és e kereset a [második Luganói Egyezmény] 18–21. cikk[ének] hatálya alá esik; valamint

d) a csoport egy másik társasága, a B társaság szintén keresetet indít X ellen hasonló magatartás miatt, mint amely az A társaság X elleni keresetének az alapja;

mi a helyes eljárás annak megítélésére, hogy a B társaság által indított kereset [a második Luganói Egyezmény II. címe] 5. szakasz[ának] hatálya alá tartozik-e? Így különösen:

– Függ-e a válasz attól, hogy fennállt-e X és B társaság között [a második Luganói Egyezmény II. címének] 5. szakasz[a] értelmében vett »egyedi munkaszerződés«, és amennyiben igen, mi a helyes vizsgálat annak eldöntésére, hogy volt-e ilyen szerződés?

– B társaságot X »munkáltatójának« kell-e tekinteni [a második Luganói Egyezmény] II. címének 5. szakasza szempontjából, illetve B társaság X-szel szembeni keresete (lásd a negyedik kérdés d) pontját) ugyanúgy a [második Luganói Egyezmény] 18–21. cikk[ének] hatálya alá esik-e, ahogyan A társaság X-szel szembeni keresete a 18–21. cikk hatálya alá esik? Így különösen:

  a) B társaság keresete csak akkor esik a [második Luganói Egyezmény] 18. cikk[ének] hatálya alá, ha a kötelezettség, amelyen a kereset ténylegesen alapul, a B társaság és X között létrejött munkaszerződés szerinti kötelezettség?

  b) Másodlagosan, a [második Luganói Egyezmény] 18. cikk[ének] hatálya alá esik-e a kereset, ha a magatartás, amelyen a kereset alapul, az A társaság és X között létrejött munkaszerződés szerinti kötelezettség megsértésének minősülne?

– Amennyiben a fenti vizsgálatok egyike sem helyes, mi a helyes vizsgálat?”

18. Az előzetes döntéshozatalra utaló végzést a Bíróság Hivatala 2017. október 20-án vette nyilvántartásba. Az alapeljárás alperesei, az Arcadia, a Svájci Konföderáció és az Európai Bizottság írásbeli észrevételeket nyújtottak be a Bírósághoz. A 2018. szeptember 13-i tárgyaláson a Svájci Konföderáció kivételével ugyanezek a felek képviseltették magukat.

IV. Elemzés

A. Előzetes megfontolások

19. A második Luganói Egyezmény egy nemzetközi egyezmény, amelyet az Unió az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) részes államaival és a Svájci Konföderációval kötött. A Bíróság elé csak ritkán terjesztettek kérdéseket ezen egyezmény értelmezésével kapcsolatban. Egy, a 44/2001 rendelettel[3] párhuzamos jogi eszközről van szó, amelynek tárgya azonos, és ugyanazon joghatósági szabályokat írja elő, mint ez a rendelet. Ennélfogva az e rendeletre alkalmazandó bőséges ítélkezési gyakorlat a második Luganói Egyezmény egyenértékű rendelkezéseire is átültethető.[4]

3 A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i tanácsi rendelet (HL 2001. L 12., 1. o., helyesbítés: HL 2006. L 242., 6. o.; HL 2011. L 124., 47. o.; *magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o.*; a továbbiakban: „Brüsszel I” rendelet). *Ezt a rendeletet a* polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-én Brüsszelben aláírt egyezmény (HL 1972. L 299., 32. o.; a továbbiakban: Brüsszeli Egyezmény) váltotta fel. Ez utóbbit nemrég felváltotta a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2012. december 12-i 1215/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL 2012. L 351., 1. o.).

4 Az említett egyezmény értelmezéséhez figyelembe kell venni az ezen jogi eszközre vonatkozó nemzeti határozatokat. Lásd: [a második Luganói Egyezmény] egységes értelmezéséről és az állandó bizottságról szóló jegyzőkönyv (HL 2007. L 339., 27. o.) 1. cikkéről: 2009. április 2-i Gambazzi ítélet (C-394/07, EU:C:2009:219, 36. pont); 2017. december 20-i Schlömp ítélet (C-467/16, EU:C:2017:993, 46–51. pont).

20. A kérdést előterjesztő bíróság által feltett kérdések a következő jogi összefüggések közé illeszkednek. Az Arcadia úgy véli, hogy az angol bíróságok rendelkeznek joghatósággal az alapeljárás alpereseivel szemben benyújtott kereseteinek elbírálására a második Luganói Egyezmény 6. cikkének 1. pontja alapján. E keresetek ugyanis szorosan kapcsolódnak három másik, Angliában és Walesben lakóhellyel rendelkező személlyel szemben benyújtott, hasonló keresethez.[5]

21. Az érdekelt felek mindazonáltal vitatják e bíróságok joghatóságát. Előadják, hogy e kérelmek „egyedi munkaszerződéssel kapcsolatos ügyekre" vonatkoznak, következésképpen az 5. szakasz hatálya alá tartoznak.

22. Ebben a tekintetben emlékeztetek arra, hogy a második Luganói Egyezmény 18. cikkének (1) bekezdése alapján az ezzel kapcsolatos ügyekben a joghatóságot az 5. szakasz határozza meg. Ezen egyezmény 20. cikkének (1) bekezdése értelmében a „munkaadónak" azon államnak a bíróságai előtt kell eljárást indítani, ahol a „munkavállaló" lakóhelye található. Továbbá a Bíróság szerint e szakasz rendelkezései kimerítő jellegűek.[6] Feltételezve, hogy ez a szakasz alkalmazandó, az Arcadia nem hivatkozhat az említett egyezmény 6. cikkének 1. pontjára.

23. Ugyanis az 5. szakasz célja többek között,[7] hogy a gyengébb szerződő félnek tekintett *munkavállalót* az érdekeinek megfelelő, kedvezőbb joghatósági szabályokkal *védje*.[8] Ennek érdekében e szakasz megfosztja a munkaadót a joghatóság megválasztására vonatkozóan biztosított minden lehetőségtől, és a munkavállaló számára azt az előnyt kínálja, hogy főszabály szerint őt csak azon bíróságok előtt lehet perelni, amelyeket a leginkább ismeri.

24. Az alapeljárás alperesei által felhozott joghatósági kifogás eredménye az 5. szakasz hatályának terjedelmétől függ. E tekintetben a második Luganói Egyezmény 18. cikkének (1) bekezdése – emlékeztetek rá – az „egyedi munkaszerződésekkel kapcsolatos ügyekben" benyújtott keresetekre alkalmazandó. E kifejezésekből két feltétel következik: egyfelől egy ilyen „szerződésnek" kell fennállnia a felek között; másfelől pedig a keresetnek bizonyos módon e „szerződéshez" kell kapcsolódnia.

25. A kérdést előterjesztő bíróság második és negyedik kérdése lényegében e feltételek közül az elsőre vonatkozik, míg az első és a harmadik kérdés a második feltétellel kapcsolatos. Megvizsgálom az „egyedi munkaszerződés" fogalmának (B) értelmezését, majd az azon kapcsolatra vonatkozó problémakört, amelynek a kereset és a „szerződés" (C) között kell fennállnia, végül pedig rátérek az 5. szakasz szerinti „munkaadó" fogalmára (D).

B. Az „egyedi munkaszerződés" fogalmáról (második kérdés)

26. A második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kérdezi, hogy az alapeljárás alperesei és az Arcadia-csoporthoz tartozó bizonyos társaságok között fennálló szerződések minősülhetnek-e az 5. szakasz rendelkezései szerinti „egyedi munkaszerződésnek". E bíróság azt kívánja megtudni, hogy e minősítés tekintetében szükséges-e, hogy valamely személy és az annak szolgáltatásait

5 E rendelkezés előírja, hogy valamely személy – több személy együttes perlése esetén – bármely alperes lakóhelyének bírósága előtt perelhető, feltéve hogy a keresetek között olyan szoros kapcsolat áll fenn, hogy az elkülönített eljárásokban hozott, egymásnak ellentmondó határozatok elkerülése érdekében célszerű azokat együttesen tárgyalni, és róluk együtt határozni.

6 Lásd: 2008. május 22-i Glaxosmithkline és Laboratoires Glaxosmithkline ítélet (C-462/06, EU:C:2008:299, 19. és 20. pont); 2017. szeptember 14-i Nogueira és társai ítélet (C-168/16 és C-169/16, EU:C:2017:688, 51. pont); 2018. június 21-i Petronas Lubricants Italy ítélet (C-1/17, EU:C:2018:478, 25. pont).

7 A második Luganói Egyezmény és a „Brüsszel I" rendelet által előírt joghatósági szabályok általánosságban a jogbiztonság biztosítására irányuló célt követik. Ebben a tekintetben nagymértékben kiszámíthatóknak kell lenniük: a kérelmezőnek könnyen meg kell tudnia határozni a bíróságot, amely előtt eljárást indíthat, az alperesnek pedig észszerűen előre kell látnia azt, hogy ő mely bíróságok előtt perelhető. Ezenkívül ezek a szabályok a gondos igazságszolgáltatás biztosítására irányulnak. Lásd: 2002. február 19-i Besix ítélet (C-256/00, EU:C:2002:99, 26. pont); 2003. április 10-i Pugliese ítélet (C-437/00, EU:C:2003:219, 16. pont).

8 Lásd: a „Brüsszel I" rendelet (13) preambulumbekezdése; 2012. július 19-i Mahamdia ítélet (C-154/11, EU:C:2012:491, 44 pont); 2018. június 21-i Petronas Lubricants Italy ítélet (C-1/17, EU:C:2018:478, 23. pont).

igénybe vevő társaság között alá-fölérendeltségi viszony álljon fenn, valamint hogy fennáll-e ilyen viszony, amennyiben az előbbi határozza meg a társasággal kötött szerződésének feltételeit, a társaság napi ügyvitele felett és saját feladatainak teljesítése felett felügyeletet és irányítást gyakorol, de a társaság részvényesei kezdeményezhetik a jogviszony megszüntetését. Ezenkívül ez a bíróság azt kérdezi, hogy e szakasz tekintetében fennálltak-e ilyen „szerződések" az alapeljárás alperesei és azon Arcadia társaságok között, amelyekkel az előbbiek formálisan nem álltak szerződéses viszonyban.[9]

1. Az elfogadhatóságról

27. Ahogyan azt a kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, az Arcadia nem vitatta az alsóbb szintű nemzeti bíróságok előtt azt, hogy azon társaságok mindegyikével szemben, amelyekkel az alapeljárás alperesei formálisan munkaszerződést kötöttek, utóbbiak munkavállalói jogállással rendelkeztek. Az érdekelt felek szerint az alapügyben szereplő jogvita eldöntéséhez tehát nincs szükség a Bíróság e kérdéskörre vonatkozó válaszára.

28. Nem értek egyet ezzel az állásponttal. A Bíróság és a nemzeti bíróság közötti, az EUMSZ 267. cikk által létrehozott együttműködés keretében kizárólag a nemzeti bíróság feladata annak eldöntése, hogy az ügy sajátos jellemzőire tekintettel az ítélet meghozatalához szükség van-e az előzetes döntéshozatalra, és hogy a Bíróságnak feltett kérdések relevánsak-e.[10]

29. Végezetül számomra úgy tűnik, hogy egyfelől az, hogy ezt nem vitatták, azzal magyarázható, hogy az Arcadia kezdetben úgy tekintette, hogy az anyagi jogi munkaszerződés fennállása önmagában az 5. szakasz rendelkezései szerinti „egyedi munkaszerződésként" történő minősítéssel jár. Ugyanakkor a csoport azóta átalakult, és határozottan vitatja e minősítést. Másfelől a felek között a nemzeti eljárás valamennyi szakaszában vita volt abban a kérdésben, hogy ilyen „szerződések" fennálltak-e az alapeljárás alperesei és a csoporthoz tartozó azon társaságok között, amelyekkel az előbbiek formálisan nem kötöttek szerződést.[11] A Bíróságnak tehát egyértelműen választ kell adnia.

2. Az ügy érdeméről

30. Előzetesen emlékeztetni kell arra, hogy a tényállás megvalósulásának időpontjában az alapeljárás alperesei az Arcadia-csoportban a társasági jog szerinti *vezető tisztségviselők* feladatait látták el. Pontosabban, P. Bosworth volt a csoport tényleges *chief executive officere* (CEO),[12] C. Hurley pedig valójában a *chief financial officer* (CFO) volt. Ezenkívül az érdekelt felek voltak az Arcadia London, az Arcadia Switzerland és az Arcadia Singapore jog szerinti és tényleges vezetői.[13]

9 Ezt a második részt a kérdést előterjesztő bíróság a negyedik kérdése keretében említi. Mindazonáltal azt már most hasznosnak tartom megvizsgálni.

10 Lásd többek között: 2013. március 14-i Allianz Hungária Biztosító és társai ítélet (C-32/11, EU:C:2013:160, 19. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

11 Lásd: Court of Appeal (fellebbviteli bíróság), 2016. augusztus 19., Peter Miles Bosworth and Colin Hurley vs Arcadia Petroleum Ltd e.a., [2016] EWCA Civ 818, 90. és 91. pont.

12 A tényleges vezető egy olyan személy, aki – anélkül, hogy őt formálisan a társaság vezetőjévé nevezték volna ki – e feladatokat ténylegesen ellátja.

13 P. Bosworth-t egy adott időre nevezték ki az Arcadia Singapore vezető tisztségviselőjévé, C. Hurley-t pedig az Arcadia London, majd az Arcadia Singapore vezető tisztségviselőjének nevezték ki. E kinevezésektől függetlenül az érdekelt felek ezeket a feladatokat valójában valamennyi társaság vonatkozásában és az alapügy tényállásának teljes ideje alatt ellátták.

31. Egyébként az alapeljárás alperesei mindegyikének anyagi jogi értelemben véve[14] munkaszerződése (*contract of employment*) volt az Arcadia-csoporthoz tartozó valamelyik konkrét társasággal. E társaság kiléte azonban az idők során változott, mivel őket sorrendben többek között az Arcadia London és az Arcadia Singapore alkalmazta. Ezek a különböző szerződések kimondták, hogy az érdekelt feleknek kizárólag az őket alkalmazó társaság számára kell konkrét vezetői feladatokat ellátniuk. A csoporttól kapott díjazásuk kizárólag az e szerződésben előírt összeg volt, melyet a konkrét feladatok ellátásáért a munkaadó-társaság folyósított.

32. Ebben az összefüggésben mindenekelőtt azt a kérdést kell feltenni, hogy a második Luganói Egyezményben előírt joghatósági szabályok alkalmazása tekintetében először is meg kell különböztetni az alapeljárás alperesei és az Arcadia-csoporthoz tartozó azon társaságok közötti kapcsolatokat, amelyekkel ezek anyagi jogi értelemben véve formálisan szerződést kötöttek, azon kapcsolatoktól, amelyek az alperesek és az e csoporthoz tartozó egyéb társaságok között álltak fenn. Erről két okból nem vagyok meggyőződve.

33. Először is a második Luganói Egyezmény 18. cikkének (1) bekezdése szerinti „egyedi munkaszerződés” fogalmát nem a *lex causæ*-re vagy a *lex forira* való hivatkozással, nem önállóan kell meghatározni az ezen egyezményben előírt joghatósági szabályoknak az egyezményben részes valamennyi államban történő egységes alkalmazásának biztosítása érdekében.[15]

34. Ezen önálló fogalmat illetően a Holterman ítéletből következik, hogy egy ilyen „egyedi munkaszerződés” akkor áll fenn, amikor valamely személy meghatározott ideig, más javára és irányítása alatt díjazás ellenében szolgáltatást nyújt.[16] Hasonló „szerződés” van tehát, mivel a *munkaviszony* jellemzői – szolgáltatásnyújtás, díjazás és alá-fölérendeltség – a tényállásban fennállnak. Ahogyan arra az alapeljárás alperesei, a Svájci Államszövetség, valamint a Bizottság rámutatnak, két személy között tehát létezhet az alkalmazandó anyagi jog értelmében vett ilyen „szerződés” még akkor is, ha semmiféle szerződés megkötésére nem került sor, és pusztán ténybeli munkaviszonyról van szó.[17]

35. Kifejtem, hogy ez az értelmezés tiszteletben tartja az 5. szakaszban foglalt kifejezéseket, mivel az „egyedi munkaszerződés” kifejezés nem foglalja magában az anyagi jog szerinti szerződés formális megkötését. Ezenkívül e kifejezésnek a tagállamok és/vagy az Unió számára a nemzetközi magánjog terén kötelező jogi eszközökben történő használata a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 1980. június 19-én Rómában aláírásra megnyitott egyezményig nyúlik vissza.[18] Ugyanakkor ezen

14 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból nem következik egyértelműen, hogy e minősítésre a *lex causae* vagy a *lex fori* alapján került-e sor.

15 Lásd: 2015. szeptember 10-i Holterman Ferho Exploitatie és társai ítélet (C-47/14, a továbbiakban: Holterman ítélet, EU:C:2015:574, 35–37. pont).

16 Lásd: Holterman ítélet, 39–45. pont és 49. pont. A Bíróság ez első két pontban arra is hivatkozott, hogy a munkavállalót és a munkáltatót olyan tartós kapcsolat köti össze, amely előbbit bizonyos mértékben az utóbbi szervezeti keretei közé vonja. Mindazonáltal az a tény, hogy a Bíróság nem ismételte meg e tényt ezen ítélet 49. pontjában és a rendelkező részben, véleményem szerint azt jelzi, hogy ezt nem az 5. szakasz értelmében vett „egyedi munkaszerződésnek” minősítés *feltételének* tekintette, hanem pusztán az ilyen jellegű szerződés *leírásának*.

17 Analógia útján lásd: A szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló egyezményről Mario Giuliano, a milánói egyetem professzora és Paul Legarde, a Paris I egyetem professzora által készített jelentés (HL 1980. C 282., 1. o.), különösen a 25. o. Lásd továbbá: Baker Chiss, C., „Compétence judiciaire, reconnaissance et exécution des décisions en matière civile et commerciale – Compétence – Règles de compétences spéciales – Règles de compétence protectrices des parties faibles – Contrat de travail – Articles 20 à 23 du règlement (UE) n° 1215 /2012”, JurisClasseur Droit international, fasc. 584–155, 2014. szeptember 15., 29–38. § és 46. §; Merrett, L., *Employment Contracts in Private International Law*, Oxford University Press, 2011., 62–77. o., és Grušić, U., *The European Private International Law of Employment*, Cambridge University Press, 2015., 78–83. o.

18 HL 1980. L 266., 1. o.

egyezmény elfogadása során ezt a kifejezést előnyben részesítették a „munkaviszony” kifejezéssel szemben, amelyre az említett egyezmény tervezetében tettek javaslatot, lényegében amiatt, hogy ez a kifejezés ismeretlen volt bizonyos nemzeti jogrendszerekben.[19] Téves lenne tehát a „szerződést” és a „viszonyt” szembeállítani az 5. szakasz keretében.[20]

36. Következésképpen az alapeljárás alperesei és egy adott Arcadia társaság között az anyagi jog szerinti formális szerződés hiánya nem zárja ki azt, hogy a tényállás alapján az 5. szakasz rendelkezései szerinti „szerződésre” kelljen következtetni. Fordítva, az érdekeltek és a csoport más társaságai között kötött szerződés nem minősül szükségszerűen az említett szakasz szerinti „egyedi munkaszerződésnek”.

37. Másodszor, az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból következik, hogy a szóban forgó szerződés rendelkezéseitől függetlenül az alapeljárás alperesei részére történő különböző beosztások az Arcadia egyik vagy másik társaságához, valamint az áthelyezéseik a tényállás tekintetében nem módosították az általuk ott betöltött funkciók jellegét, és nem voltak hatással *az Arcadia társaságok összességében és magában a csoportban* CEO-ként és CFO-ként ellátott szerepükre sem. Összefoglalva, ezek a feladatkiosztások pusztán formálisak voltak. Ezeket a szerződéseket az érdekelt felek vagy az ő utasításuk szerint írták, és utóbbiak nemcsak a szerződésükben megállapított feltételeket *választották meg*, hanem azt is, hogy *valamely társaság helyett inkább egy másikkal kötnek hasonló szerződést*.[21]

38. Ennélfogva ezt követően azt kell meghatározni, hogy az alapeljárás alperesei – mint ügyvezetők –, valamint *az egyes Arcadia társaságok* között fennálló viszonyt – függetlenül attól, hogy volt-e közöttük adott időpontban formális szerződés, vagy sem – az 5. szakasz rendelkezései szerinti „egyedi munkaszerződésként” lehet vizsgálni.

39. Valamely személy azáltal, hogy vállalja az ügyvezetői feladatok ellátását, szabadon elfogadja az ehhez kapcsolódó kötelezettségeket. Ugyanígy, az ilyen ügyvezetői megbízás e személyre bízásával a társaság önként vállal bizonyos kötelezettségeket e személlyel szemben. Többek között, az ügyvezetői feladatokat főszabály szerint díjazás fejében végzik.[22] *Szabadon vállalt kötelezettségekről* van tehát szó a társaság és az ügyvezető között, amely a második Luganói Egyezmény, valamint a „Brüsszel I” rendelet 5. cikkének 1. pontja szerinti „szerződéssel kapcsolatos ügy” hatálya alá tartozik. Véleményem szerint ez a helyzet, függetlenül attól, hogy ezen ügyvezetőt formálisan kinevezték (jog szerinti ügyvezető), vagy hogy – formális kinevezés nélkül – ekként viselkedik (tényleges ügyvezető).[23]

40. Az ügyvezetőt és a társaságot ezáltal terhelő „szerződéses kötelezettségek” keretében az előbbi az utóbbi számára díjazás ellenében nyújt szolgáltatást. A jelen indítvány 34. pontjában adott magyarázatokkal összhangban a viszonyukat akkor kell az 5. szakasz szerinti „egyedi munkaszerződésnek” minősíteni, ha az ügyvezető feladatai ellátása során alá van rendelve a társaságnak.

19 Lásd: Grušić, U., i. m., 61–62. o.

20 Egy ilyen értelmezés egyébként az 5. szakasz által követett védelmi cél teljesítése érdekében lényeges. Az e szakasz szerinti „egyedi munkaszerződés” fogalmára vonatkozó értelmezésnek ennélfogva kellően tágnak kell lennie ahhoz, hogy lefedje az összes olyan munkavállalót, akinek védelemre van szüksége, ideértve azokat is, akik „atipikus” munkaviszonyban vannak, valódi szerződés nélkül, azonban akik ugyanúgy a munkaadójuk alá vannak rendelve.

21 Az Arcadia egyébként arra hivatkozott a nemzeti bíróságok előtt, hogy az alapeljárás alpereseinek azon választása, hogy őket formálisan az Arcadia London vagy az Arcadia Singapore alkalmazza, nem pedig az Arcadia Switzerland, egyszerűen azzal magyarázható, hogy őket Svájcban adóztatták egy olyan adórendszer alapján, amely tiltott mindenféle fizetett munkát ebben az államban. Lásd: Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) [fellebbviteli bíróság (Anglia és Wales) (polgári kollégium) (fellebbviteli bíróság), 2016. augusztus 19., Peter Miles Bosworth and Colin Hurley vs Arcadia Petroleum Ltd e.a., [2016] EWCA Civ 818, 71. pont.

22 Ez a helyzet állt fenn a jelen ügyben is. Az a tény, hogy az alapeljárás alpereseinek csupán az Arcadia-csoport bizonyos társaságai fizették, véleményem szerint irreleváns. A díjazás formája és a kifizetés szervezésének módja nem lényeges. Lásd analógia útján: 2013. december 19-i Corman Collins ítélet (C-9/12, EU:C:2013:860, 39. és 40. pont).

23 Lásd: Holterman ítélet, 53. és 54. pont. A „Brüsszel I” rendelet 5. cikkének 1. pontja szerinti „szerződéssel kapcsolatos ügy” fogalmával kapcsolatban lásd: 1992. június 17-i Handte ítélet (C-26/91, EU:C:1992:268, 15. pont); 2002. szeptember 17-i Tacconi ítélet (C-334/00, EU:C:2002:499, 23. pont).

41. E tekintetben a Holterman ítéletben a Bíróság kimondta, hogy az 5. szakasz céljából az alá-fölérendeltségi viszony fennállását „a felek közötti kapcsolatot jellemző összes tényállási elemre és körülményre figyelemmel kell értékelni”. A Bíróság azt is jelezte, hogy az olyan ügyvezető, aki elegendő részesedéssel rendelkezik a törzstőkében ahhoz, hogy „nem elhanyagolható” mértékben tudja befolyásolni a rendes körülmények között neki utasításokat adó és azok végrehajtását ellenőrző személyeket, nem lehet a társaság alárendeltje. [24]

42. Hibás volna ezen érvelést *a contrario* értelmezni, olyan módon, hogy valamely ügyvezető, aki nem rendelkezik részesedéssel a társaság törzstőkéjében – mint az alapeljárás alperesei –, kizárólag e ténynél fogva a társaság alárendeltjei. Noha a Bíróság ezen ítéletben jelzett egy olyan körülményt, amely mindenképpen kizárja az alárendeltséget, arról nem nyilatkozott, hogy mi jellemzi az alárendeltséget.

43. E tényekre tekintettel támaszkodni lehet a Bíróságnak az EUMSZ 45. cikk és bizonyos harmonizációs irányelvek szerinti „munkavállaló” fogalmára vonatkozó ítélkezési gyakorlatára. Ezen ítélkezési gyakorlat szerint az alá-fölérendeltségi viszony jellemzője az, hogy a munkavállaló egy másik személy irányítása alatt áll, amely személy nemcsak a nyújtandó szolgáltatásokat írja elő a számára, hanem főként azt is, hogy azokat hogyan kell teljesíteni, valamint ennélfogva az, hogy e munkavállaló köteles a belső utasításokat és szabályokat betartani. Az ilyen alá-fölérendeltségi viszony fennállásának megállapítása érdekében tehát azt kell megvizsgálni, hogy a munkavállaló milyen önállósággal és rugalmassággal rendelkezik annak megválasztása során, hogy a rábízott feladatokat mikor, hol és hogyan hajtja végre és/vagy azt, hogy ez a munkaadó milyen felügyeletet vagy ellenőrzést gyakorol a munkavállaló felett. [25]

44. Ebből kitűnik – ahogyan arra az Arcadia-csoport és a Svájci Konföderáció rámutatnak –, hogy valamely társaság ügyvezetője kizárólag akkor áll a társaság irányítása alatt, ha feladatainak ellátása során valamely más személy tényleges irányítása alá van rendelve feladatainak ellátása és szervezése körében. Az ilyen irányítás fennállásának értékeléséhez meg kell vizsgálni a kérdéses feladatok jellegét, azt a közeget, amelyben e feladatokat ellátja, továbbá vizsgálni kell az érintett személy hatáskörének terjedelmét, és azt, hogy a társaságon belül őt mennyiben ellenőrizték. [26]

45. Márpedig elméletileg az ügyvezetők az alapeljárás alpereseihez hasonlóan, akik a kérdést előterjesztő bíróság tájékoztatása szerint az Arcadia-csoport tényleges CEO-jaként és CFO-jaként *a legszélesebb jogkörrel rendelkeztek a társaság irányításához, valamint a nevében történő eljáráshoz*, és *teljes körű ellenőrzéssel és önállósággal* rendelkeztek annak mindennapi ügyeinek, valamint a saját feladataik ellátása során – ami azt bizonyítja, hogy az egymást követő munkaszerződéseiket ők maguk vagy az ő felelősségük mellett szövegezték meg, megválasztották e szerződések tartalmát és formális munkaadójukat, valamint a rájuk vonatkozó formális munkafeltételeket, feladataik ellátása során nincsenek alárendelve a társaságnak.

46. Különösen, ellentétben azzal, amire az alapeljárás alperesei hivatkoznak, az alá-fölérendeltséget nem szabad összetéveszteni azon általános iránymutatásokkal, amelyeket az ügyvezető kap a részvényesektől a társaság ügyei irányvonalának meghatározását illetően. Ezek az általános iránymutatások *nem vonatkoznak az ügyvezető feladatainak végrehajtására vagy azon módra, ahogyan az ügyvezető ezeket szervezi*. Az ügyvezető megbízatása arra szól, hogy a társaságérdekében járjon el, és ennek érdekében a feladataira vonatkozó észszerű utasításokat kaphat. Ugyanezen okokból a törvény által a részvényesekkel szemben előírt ellenőrzési mechanizmusok önmagukban nem igazolják az

24 Lásd: Holterman ítélet, 46. és 47. pont.

25 Lásd: 1986. július 3-i Lawrie-Blum ítélet (66/85, EU:C:1986:284, 18. pont); 2004. január 13-i Allonby ítélet (C-256/01, EU:C:2004:18, 72. pont); 2014. december 4-i FNV Kunsten Informatie en Media ítélet (C-413/13, EU:C:2014:2411, 36. és 37. pont); 2018. november 20-i Sindicatul Familia Constanța és társai ítélet (C-147/17, EU:C:2018:926, 45. pont).

26 Lásd analógia útján: 2010. november 11-i Danosa ítélet (C-232/09, EU:C:2010:674, 47. pont), és ebben az értelemben: Cruz Villalón főtanácsnoknak a Holterman Ferho Exploitatie és társai ügyre vonatkozó indítványa (C-47/14, EU:C:2015:309, 32. pont).

alá-fölérendeltségi viszony fennállását. Minden megbízottnak számot kell adnia bizonyos módon a megbízójának. Ezenkívül pusztán az a körülmény, hogy ezek a részvényesek jogosultak arra, hogy a társaság ügyvezetőjét visszahívják, nem elegendő ahhoz, hogy ezt a viszonyt igazolják. Az, hogy rendelkeznek ilyen visszahívási joggal, nem jelenti azt, hogy ők beavatkoznak a társaság irányításába és ügyvezetésébe. Itt is, akárcsak bármely megbízási jogviszony keretében, a megbízó egyoldalúan véget vethet a megbízottal fennálló jogviszonynak, anélkül hogy e körülmény önmagában bizonyítaná alárendeltségi kapcsolat fennállását.

47. Mindezekre tekintettel álláspontom szerint a jelen ügyben az alapeljárás alperesei és az Arcadia társaságok mindegyike között kétségtelenül a második Luganói Egyezmény 5. cikkének 1. pontjának hatálya alá tartozó kölcsönös „szerződéses kötelezettségek” álltak fenn. E kötelezettségek egyes esetekben szerződéses formát öltöttek, máskor pedig nem. Mindenesetre ugyanezen kötelezettségek nem vizsgálhatók az 5. szakasz rendelkezései szerinti „egyedi munkaszerződésként”.

48. Ezt az értelmezést nem kérdőjelezi meg a Danosa ítélet [27] és a Balkaya ítélet, [28] ellentétben azzal, amire az alapeljárás alperesei hivatkoznak. Ebben a tekintetben emlékeztetek arra, hogy az előbbi ítéletben a Bíróság a 92/85/EGK irányelvvel [29] kapcsolatban megállapította, hogy noha „nem kizárt”, hogy a társaság irányító szervének tagja nem tartozik az ezen irányelv szerinti „munkavállaló” fogalma alá „figyelemmel a rábízott sajátos feladatokra, arra a közegre, amelyben e feladatokat ellátja, és ahogy e feladatokat ellátja”, a társaság ügyvezetője a társaság alá van rendelve, amennyiben (1) a társaság szerves részét képezi, (2) az ügyvezetési tevékenységével a társaságnak egy másik szerve felé tartozik elszámolással, és együtt is kell működnie vele, valamint (3) a taggyűlés visszahívhatja. [30] A Balkaya ítéletben [31] a Bíróság ezt az indokolást vette át az a 98/59/EK irányelv [32] esetében, és egy társaság ügyvezetőjét – hasonló körülmények alapján – az ezen irányelv szerinti „munkavállalónak” minősítette.

49. Ugyanakkor a Bíróság által az uniós jog valamely szabályozási területén egy fogalommal kapcsolatban adott értelmezés automatikusan nem vehető át egy másik területen. [33] Ahogyan arra rámutattam, csupán támaszkodni lehet erre. Az 5. szakasz rendelkezései szerinti „egyedi munkaszerződés” fogalmát főként a második Luganói Egyezmény és a „Brüsszel I” rendelet rendszerére és céljaira, valamint a nemzeti jogrendszerekből levezethető általános elvekre [34] történő hivatkozással kell értelmezni. [35] Ezen ítéletek tehát e jogi eszközök esetében csak körültekintően vehetők át. Megjegyzem egyébként, hogy a Holterman ítéletben a Bíróság nem *expressis verbis* alkalmazta ezt az ítélkezési gyakorlatot, hanem beérte azzal, hogy arra konkrétan hivatkozzon.

50. Ebben a tekintetben rámutatok, hogy a Bíróság által a Danosa ítéletben [36] annak megítélése érdekében meghatározott három kritérium, hogy egy társaság ügyvezetője a 92/85 irányelv értelmében „munkavállalónak” minősül-e, teljesül az ügyvezetők széles körében. Ugyanis egy ilyen ügyvezető általában (1) „beilleszkedik” a társaságba, (2) számot kell adnia a társaság egy másik szervének, az igazgatótanácsnak vagy felügyelőbizottságnak, és (3) őt ez a szerv visszahívhatja.

27 2010. november 11-i ítélet (C-232/09, EU:C:2010:674).

28 2015. július 9-i ítélet (C-229/14, EU:C:2015:455).

29 A várandós, a gyermekágyas vagy szoptató munkavállalók munkahelyi biztonságának és egészségvédelmének javítását ösztönző intézkedések bevezetéséről (tizedik egyedi irányelv a 89/391/EGK irányelv 16. cikke (1) bekezdésének értelmében) szóló, 1992. október 19-i tanácsi irányelv (HL 1992. L 348., 1. o.; *magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 2. kötet, 110. o.*).

30 2010. november 11-i Danosa ítélet (C-232/09, EU:C:2010:674, 48–51. pont).

31 2015. július 9-i ítélet (C-229/14, EU:C:2015:455, 37–41. pont).

32 A csoportos létszámcsökkentésre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 1998. július 20-i tanácsi irányelv (HL 1998. L 225., 16. o., helyesbítések: HL 2007. L 59., 84. o.; HL 2014. L 289., 24. o.; *magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 3. kötet, 327. o.*).

33 Lásd ebben az értelemben: 2009. április 23-i Falco Privatstiftung és Rabitsch ítélet (C 533/07, EU:C:2009:257, 33–40. pont); valamint a Nogueira és társai ügyre vonatkozó indítványom (C-168/16 és C-169/16, EU:C:2017:312, 112. pont).

34 Lásd ebben az értelemben: 2013. október 3-i Schneider ítélet (C-386/12, EU:C:2013:633, 18. pont); 2013. december 19-i Corman-Collins ítélet (C-9/12, EU:C:2013:860, 28. pont); 2016. július 14-i Granarolo ítélet (C-196/15, EU:C:2016:559, 23. pont).

35 Lásd: Cruz Villalón főtanácsok Holterman Ferho Exploitatie és társai ügyre vonatkozó indítványa (C-47/14, EU:C:2015:309, 25. pont).

36 2010. november 11-ítélet (C-232/09, EU:C:2010:674).

51. Ugyanakkor, bár a Bíróság a Danosa ítéletben [37] és a Balkaya ítéletben [38] úgy határozott, hogy az uniós harmonizációs irányelv által kínált, elbocsátással szembeni védelmet az ügyvezetőkre is kiterjeszti, az ezen ítéleteket átható logikának a „Brüsszel I” rendeletben és a második Luganói Egyezményben előírt joghatósági szabályokra történő alkalmazása azzal a következménnyel járna, hogy a valamely társaság és az ügyvezetői között fennálló jogviták jelentős részének vizsgálatára az „egyedi munkaszerződés” fogalmán keresztül kerülne sor, és azok ennélfogva az 5. szakasz rendelkezéseinek hatálya alá tartoznának.

52. Ebben a tekintetben emlékeztetnem kell arra, hogy a tagállami nemzeti rendszerekben a valamely társaság és az ügyvezetői közötti kapcsolat nem a munkajog, hanem a *társasági jog* hatálya alá tartozik. Az ügyvezetők társasági szervek. Az ügyvezető feladatai, valamint az ebből eredő jogok és kötelezettségek a társaság alapszabályából, valamint a vele tekintetben alkalmazandó jogszabályi rendelkezésekből származnak. Kétségtelen, hogy bizonyos tagállamokban, köztük az Egyesült Királyságban az ügyvezetők és a társaságok a vonatkozó jogaikat és kötelezettségeiket szerződéssel – amely lehet megbízási szerződés vagy munkaszerződés – tudják keretbe foglalni. [39] Ennélfogva a kapcsolatukra továbbra is a társasági jog vonatkozik.

53. Különösen, a társaság ügyvezetői által a társasággal és annak részvényeseivel szemben kezdeményezett, polgári jogi felelősségre vonatkozó jogvita – amely a jelen ügy hátterében áll – a társasági jog hatálya alá tartozó jogvita, amelyre a tagállamok jogában az e felelősség feltételeit és terjedelmét szabályozó különös rendelkezések vonatkoznak. [40]

54. A nemzeti minősítések, valamint a második Luganói Egyezmény és a „Brüsszel I” rendelet szerinti minősítés között fennálló ilyen jelentős ellentmondás nem segíti elő e jogi eszközök alkalmazását, valamint az általuk előírt joghatósági szabályok kiszámíthatóságát. Ráadásul azok a gyakorlati hátrányok, amelyek az 5. szakasznak a társaság ügyvezetőire történő széles körű alkalmazásából erednek, kevéssé igazodnak a felelősségükkel kapcsolatos jogvita sajátosságaihoz, és kevéssé állnak összhangban a megfelelő igazságszolgáltatás célkitűzésével. Ebben a tekintetben egy társaság különböző ügyvezetőinek egyetemleges felelőssége a társaságnak az ügyvezetés körében okozott károkért szokásos megoldást jelent. [41] Ugyanakkor az 5. szakasz alapján e személyek mindegyikét külön-külön kell perelni a saját lakóhelye szerinti bíróság előtt, anélkül hogy lehetőség volna e jogvitákat egy bíróság előtt csoportosítani.

37 2010. november 11-i ítélet (C-232/09, EU:C:2010:674).

38 2015. július 9-i ítélet (C-229/14, EU:C:2015:455).

39 Lásd: Cruz Villalón főtanácsnok Holterman Ferho Exploitatie és társai ügyre vonatkozó indítványa (C-47/14, EU:C:2015:309, 28. lábjegyzet). Lásd: Companies Act 2006, 10. rész, 5. fejezet, 227. §, amelynek címe: „*Director's service contracts*”. Ugyanakkor más tagállamokban – és különösen Franciaországban – a társasági megbízás és a munkaszerződés halmozása csak akkor lehetséges, ha az ügyvezető az e megbízásból eredő feladatoktól elkülönült technikai feladatokat lát el. Az érdekelt félnek adott esetben tehát *két önálló jogállása van*: az ügyvezetői feladatok a társasági jogi szabályok, míg a munkavállalói feladatok a munkajog védelmi szabályainak hatálya alá tartoznak, az ügyvezető két külön díjazást kap. Lásd: Bavozet, F., „dirigeants salariés et assimilés. – Affiliation au régime des salariés. – Conditions de cumul d'un contrat de travail et d'un mandat social”, *JurisClasseur*, S-7510 füzet, 2018. február 7.

40 Lásd többek között a francia kereskedelmi törvénykönyv L 223-22. cikkét, a spanyol Ley de Sociedades de Capital (a tőketársaságokról szóló törvény) 236. és azt követő cikkeit, valamint a Selskabsloven (a társaságokról szóló dán törvény) 361., valamint a 363–365. cikkeit. E szabályokat a társasági jog egyes vonatkozásairól szóló, 2017. június 14-i (EU) 2017/1132 európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL 2017. L 169., 46. o.). 106. és 152. cikke meglehetősen részlegesen harmonizálta. Lásd továbbá: az európai részvénytársaság (SE) statútumáról szóló, 2001. október 8-i 2157/2001/EK tanácsi rendelet (HL 2001. L 294., 1. o.; *magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 4. kötet, 251. o., helyesbítések: magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 6. kötet, 382. o.*).

41 Lásd például a francia kereskedelmi törvénykönyv L 223-22. cikkét, valamint a tőketársaságokról szóló spanyol törvény 237. cikkét.

55. Ezenkívül emlékeztetek arra, hogy a „Brüsszel I” rendelet, és kiterjesztve, a második Luganói Egyezmény joghatósági szabályait a „Róma I” rendeletben előírt kollíziós szabályokkal összhangban kell értelmezni.[42] Ugyanakkor bár ez a rendelet a 8. cikkében az „egyéni munkaszerződésekkel” kapcsolatos rendelkezéseket tartalmaz, az 1. cikke 2. pontjának f) alpontjában azt is előírja, hogy „a társasági jogot, […] érintő kérdések”, amelyek többek között a társaságok „belső szervezetére” vonatkoznak, ki vannak zárva e rendelet hatálya alól.

56. Ebben a tekintetben általánosan elfogadott, hogy ebbe a csoportba tartoznak a társaság szerveinek – ideértve a társaság ügyvezetőit is – jogköreivel és működésével és az ügyvezetőknek a társasággal, valamint a részvényesekkel, illetve a társult tagokkal szembeni, az e jogkörökkel kapcsolatos visszaélések esetében fennálló felelősségével kapcsolatos kérdések.[43] A „Róma I” rendeletben foglalt kizárásra tekintettel az e kérdésekre alkalmazandó jog meghatározása *az egyes tagállamok kollíziós szabályainak hatálya alá tartozik*.

57. A fentiekre tekintettel erősen kétlem, hogy az uniós jogalkotó és a második Luganói Egyezmény megalkotói az 5. szakasz alkalmazását ki kívánták terjeszteni a társaság ügyvezetőinek polgári jogi felelősségére vonatkozó jogvitára. A szóban forgó érdekek ezenkívül teljesen mások, mint a munkavállalóknak a munkáltatójukkal szembeni felelőssége tekintetében fennálló érdekek. Az egyensúly, amit meg kell találni, nem azonos, és a nemzetközi magánjogi szabályok hozzájárulnak ehhez az egyensúlyhoz.[44]

58. Másképpen megfogalmazva, az 5. szakasz rendelkezései tekintetében az „alárendeltség” fogalmával kapcsolatban nem lehet ugyanazt az értelmezést alkalmazni, mint amelyet a Bíróság a Danosa ítéletben[45] és a Balkaya ítéletben[46] alkalmazott, anélkül hogy ne következne be a tényleges összetéveszthetőség a munkajogi szabályok és a társasági jogi szabályok között, ami ezen ítéletek összefüggésében igazolható, azonban különösen nem lenne helyénvaló a második Luganói Egyezményben előírt joghatósági szabályok keretében.

59. A jelen indítvány 45–47. pontjában javasolt értelmezést nem kérdőjelezi meg az alapeljárás alpereseinek azon érve sem, amely szerint az 5. szakasz szabályai nem tesznek különbséget a munkavállalói kategóriák között. Nem azt javaslom ugyanis, hogy a Bíróság az alárendelt munkavállalók között olyan különbségeket tegyen, amelyet a második Luganói Egyezmény megalkotói nem írtak elő. A Bíróságnak egyszerűen azt javaslom, hogy az „alárendeltség” fogalmának olyan értelmet adjon e szakasz alkalmazása céljából, amely figyelembe veszi a társasági jog sajátosságait.

60. A fenti megfontolások összességére tekintettel azt javaslom, hogy a Bíróság a második kérdésre azt a választ adja, hogy egy társaság ügyvezetője, aki az általa képviselt társaság napi ügyvitele felett és saját feladatainak ellátása felett teljesen önállóan teljes ellenőrzést gyakorol, nincs alárendelve e társaságnak, ennélfogva azzal nem áll a második Luganói Egyezmény 18. cikkének (1) bekezdése szerinti „egyedi munkaszerződésben”. Az a körülmény, hogy e társaság részvényesei visszahívhatják ezt az ügyvezetőt, nem kérdőjelezi meg ezt az értelmezést.

42 A szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról („Róma I”) szóló, 2008. június 17-i 593/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL 2008. L 177., 6. o.; helyesbítés: HL 2009. L 309., 87. o.). Lásd az említett rendelet (7) preambulumbekezdését; 2016. január 21-i ERGO Insurance és Gjensidige Baltic ítéletet (C-359/14 és C-475/14, EU:C:2016:40, 43–45. pont).

43 Az is általában elfogadott, hogy e kérdések a *lex societatis* körébe tartoznak. Lásd: a fent hivatkozott Giuliano–Lagarde jelentés, 12. o.; Cour de cassation (semmitőszék, Franciaország), polgári ügyekben eljáró 1. tanács, 1997. július 1., 95–15.262. sz.; M. X c. Société Africatours; Cohen, D., „La responsabilité civile des dirigeants sociaux en droit international privé”, *Revue critique de droit international privé*, 2003., 585. o. és Menjucq, M., *Droit international et européen des sociétés*, LGDJ, Párizs, 2011., 3. kiadás, 116–117. o.

44 Arról van szó, hogy bonyolult mérlegelést kell végezni egyrészt a társult tagok érdekeinek védelmére, valamint a valamennyi társaság megfelelő működéséhez – amely büntetőjogi felelősség terhe mellett biztosítja, hogy az ügyvezetők észszerűen járnak el – szükséges bizalom biztosítására irányuló cél, másfelől pedig annak szükségessége között, hogy nem lehet a társaságok irányítását szisztematikus és túlzott mértékű felelősséggel megbénítani, mivel az ügyvezetés ellátása kockázatvállalást tesz szükségessé. Lásd: Guyon, Y., „Responsabilité civile des dirigeants”, *JurisClasseur Sociétés Traité*, 1. §, valamint a hivatkozott jogirodalom.

45 2010. november 11-i ítélet (C-232/09, EU:C:2010:674).

46 2015. július 9-i ítélet (C-229/14, EU:C:2015:455).

C. Arról a tesztről, amely lehetővé teszi annak meghatározását, hogy egy kereset egyedi munkaszerződéssel „kapcsolatos ügynek” minősül-e (az első és a harmadik kérdés)

61. Mindenekelőtt, ha a Bíróság a javaslatomnak megfelelően úgy határoz, hogy nincsenek a második Luganói Egyezmény 18. cikkének (1) bekezdése szerinti „egyedi munkaszerződések” az alapeljárás alpereseihez hasonló korlátlan hatáskörrel rendelkező társasági ügyvezetők és azon társaságok között, amelyek számára a feladataikat ellátják, nem kell szükségszerűen válaszolni a kérdést előterjesztő bíróság által feltett első és harmadik kérdésre. E kérdéseket tehát csak másodlagos jelleggel vizsgálom meg.

62. Ennek pontosítását követően emlékeztetek arra, hogy a jelen ügyben az Arcadia által az alapeljárás alperesei ellen benyújtott keresetek lényegében a jogellenes módszerek alkalmazásával megvalósított összejátszáson (*unlawful means conspiracy*) és a lojalitás és a jóhiszeműség vagyonkezelői kötelezettségeinek megsértésén (*breach of fiduciary duty*) alapulnak. Ugyanakkor az angol jogban ezek a jogi alapok a jogellenes károkozással kapcsolatosak (*tort*).

63. Ebben az összefüggésben a kérdést előterjesztő bíróság az első és a harmadik kérdésével azt kívánja megtudni, hogy egy „egyedi munkaszerződés” egyik fele által a másik féllel szemben benyújtott, ilyen jogellenes károkozáson alapuló kereset tartozhat-e az 5. szakasz hatálya alá, és adott esetben milyen feltételek mellett.

64. Az Arcadia szerint az 5. szakasz nem alkalmazandó e kérelmekre, mivel azok *nem az alapügy alpereseinek munkaszerződéseiből eredő valamely kötelezettségen alapulnak*,[47] hanem az e szerződésektől függetlenül fennálló törvényes kötelezettségek megsértésén. Ez a szakasz ugyanis jellegénél fogva a második Luganói Egyezmény 5. cikkének 1. pontjában foglalt „szerződéssel kapcsolatos ügy” kategóriának az egyik alkategóriája. Márpedig az ilyen jogi alapokon nyugvó kérelmek az ezen egyezmény 5. cikkének 3. pontja szerinti „jogellenes károkozás” hatálya alá tartoznak, így ki vannak zárva ugyanezen szakasz hatálya alól.

65. Ugyanakkor az alapeljárás felperesei azzal érvelnek, hogy az 5. szakasz alkalmazása tekintetében a döntő szempont az, hogy függetlenül a munkáltató kérelmének alapjául szolgáló anyagi jogi szabálytól, a felrótt magatartás *minősülhet-e* az egyedi munkaszerződésből eredő *szerződéses kötelezettségek megsértésének*, amelyre hivatkozhatott volna.[48] Márpedig a jelen esetben ez a helyzet áll fenn. E tekintetben kétségtelen, hogy az Arcadia a kereseteit alapozhatja az érdekeltek munkaszerződéseiből eredő kifejezett vagy hallgatólagos szerződéses kötelezettségek megsértésére (*breach of express and/or implied contractual duties*).[49] Ez a szakasz tehát alkalmazandó az alapeljárásra.

66. Az alapeljárás feleinek érveire tekintettel és a kérdést előterjesztő bíróság számára kimerítő válasz adása céljából hasznosnak tartom, hogy először általános jelleggel utaljak a szerződésben álló felek között előterjesztett, jogellenes károkozáson alapuló keresetek problémakörére, és hogy elemezzem a Bíróság által a „Brüsszel I” rendelet 5. cikkének 1. pontja és 5. cikkének 3. pontja, valamint a második Luganói Egyezmény keretében e rendelkezések keretében alkalmazott megoldásokat (1). Ezt követően kifejtem azokat az okokat, amelyek miatt véleményem szerint az 5. szakasz más megoldást kíván (2).

47 Amely feltétel lényegében az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első és harmadik kérdés b) pontjában található.

48 Amely feltétel lényegében az előzetes döntéshozatalra előterjesztett első és harmadik kérdés a) pontjában található.

49 Amit a csoport egyébként az eredeti keresetében megtett, mielőtt azon változatott volna azután, hogy az alperesek az 5. szakasz alkalmazására hivatkoztak.

1. Az egyik szerződő fél által a másik szerződő féllel szemben benyújtott, jogellenes károkozáson alapuló keresetek problémaköre

67. Elméletileg a polgári jogi felelősség terén annak megkülönböztetése, hogy mi tartozik a szerződéses jogviszonyok körébe és mi a jogellenes károkozás körébe, a kereset benyújtója által az alperes ellen felhozott kötelezettség jellegétől függ. Összefoglalva annak meghatározásáról van szó, hogy ez a kötelezettség egy közvetlenül jogszabályon alapuló, mindenkivel szemben kikényszeríthető kötelezettség megsértéséből ered-e (a kötelezettség ekkor jogellenes károkozáson alapul), vagy az a két személy közötti megállapodás hatásaként jön-e létre (amely esetben a kötelezettség szerződéses). [50]

68. Ugyanakkor előfordul, hogy még egy károkozó magatartás is egyszerre minősül szerződésszegésnek és egy mindenkivel szemben kikényszeríthető jogszabályi kötelezettségnek. *Ilyen esetben versengő felelősségek* (vagy jogellenes károkozáson alapuló és szerződéses versengő igények) állnak fenn.

69. Az Arcadia-csoport által az alapeljárás alpereseinek felrótt csalás alapján hasonló módon versengő felelősségekről van szó. Az angol jogban ugyanis létezik egy általános kötelezettség, hogy nem szabad összejátszani a másnak történő károkozás érdekében. E kötelezettség megszegése jogellenes károkozásnak minősül (*tort of conspiracy*). Ettől függetlenül az, ha egy munkavállaló kárt okoz a munkáltatójának, a szerződésen alapuló lojalitási kötelezettsége megsértésének minősül. A károkozó magatartás tehát potenciálisan két különböző felelősséget idéz elő.

70. A fennálló versengő felelősségekkel szemben bizonyos nemzeti rendszerek, köztük az angol jog, a felperesre hagyják az arra vonatkozó *választást*, hogy a szerződő felével szemben benyújtott keresetét a jogellenes károkozáson alapuló felelősségre és/vagy a szerződéses felelősségre alapítja-e. [51] Ugyanakkor más rendszerek, köztük a francia jog, a „halmozódás tilalmának” nevezett szabály alapján *főszabály szerint kizárják ezt a választást*: a felperes nem hivatkozhat egy szerződésen kívüli kötelezettségre a szerződő felével szemben, ha az által hivatkozott tények szerződésszegésnek is minősülnek.

71. A „Brüsszel I” rendelet és a második Luganói Egyezmény átveszik a „szerződéssel kapcsolatos ügy” (az 5. szakasz 1. pontja) és a „jogellenes károkozással kapcsolatos ügy” (az 5. szakasz 3. pontja) dichotómiáját, és eltérő joghatósági szabályokat írnak elő, aszerint hogy egy kereset az egyik vagy a másik kategóriába tartozik-e. A versengő felelősségek problémaköre tehát e jogi eszközökre is kiterjed. Ebben az összefüggésben a kérdés az, hogy a felperes azon választása, hogy a szerződő felével szemben benyújtott keresetét a szerződéses felelősségre és/vagy a jogellenes károkozáson alapuló felelősségre alapítja, meghatározó-e a joghatóság meghatározása szempontjából.

72. A Bíróság a kérdéssel első alkalommal a Kalfelis ítéletében [52] foglalkozott. Az ezen ítélet alapjául szolgáló ügyben egy olyan magánszemély volt érintett, aki a bankjával szemben pert indított az általa tőzsdei műveletekkel összefüggésben elszenvedett károk miatt, és együttesen hivatkozott (1) a szerződéses felelősségre, (2) a jogellenes károkozáson alapuló felelősségre, valamint (3) a jogalap nélküli gazdagodásra (kvázi szerződéses). Többek között az a kérdés merült fel, hogy a jogellenes károkozáson alapuló felelősség kérdésében való határozathozatal tekintetében a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 3. pontja szerint joghatósággal rendelkező bíróság eljárhat-e a szerződéses, illetve a kvázi szerződéses jogalapok tekintetében is.

50 Tekintettel arra, hogy valamennyi kötelezettség *elsődleges forrása* a jogszabályban található, mivel semmilyen kötelezettség nem létezne, ha azt a jogszabály nem tenné lehetővé (az egyezmények kötelező hatályát és az érvényességüket előíró szabályok előírásával stb.).

51 A tagállamok anyagi jogában a szerződéses felelősségre és a jogellenes károkozáson alapuló felelősségre eltérő szabályok vonatkoznak a bizonyítási teher, az elérhető kártérítés mértéke, az elévülés stb. tekintetében. A kereset benyújtójának érdekében állhat tehát, hogy az egyik vagy a másik utat válassza.

52 1988. szeptember 27-i ítélet (189/87, EU:C:1988:459).

73. Ebben a tekintetben a Bíróság megállapította, hogy „a jogellenes károkozással, jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekménnyel vagy ilyen cselekményből fakadó igénnyel kapcsolatos ügyek” fogalmát önállóan kell értelmezni, oly módon, hogy az magában foglalja „az összes olyan kérelmet, amely az alperes felelősségének megállapítására irányul, és amely nem kapcsolódik a Brüsszeli Egyezmény 5. cikkének 1. pontja szerinti »szerződéses igényhez«”. E szakasz önmagában értelmezve azt jelzi, hogy a felperes azon választása, hogy a szerződő felével szembeni keresetét jogellenes károkozáson alapuló felelősségre alapítja, nem releváns a joghatóság szempontjából: ez a kereset mindenképpen a „szerződéssel kapcsolatos ügy” kategóriájába tartozik. Ugyanakkor a Bíróság pontosította, hogy „az olyan bíróság, amely az [említett egyezmény] 5. cikk[ének] 3. pontja alapján joghatósággal rendelkezik valamely kereset elbírálására a jogellenes károkozással összefüggő része tekintetében, nem rendelkezik joghatósággal e kereset elbírálására a keresetnek a nem ilyen alapú része tekintetében” [53].

74. A válaszának kissé kétértelmű jellege ellenére úgy tűnik, hogy a Bíróság ebben az ítéletben megállapította, hogy a felperes által hivatkozott valamennyi jogalapot úgy kell minősíteni, hogy az „szerződéssel kapcsolatos ügynek” vagy „jogellenes károkozással kapcsolatos ügynek” minősül, vagyis a különböző anyagi jogi szabályok szolgálnak az igényei alapjául. A joghatóság tehát változhat a felperes által hivatkozott anyagi jogi szabály szerint. [54] Pontosítom, hogy nem arról van szó, hogy a nemzeti jogban előírt minősítést kell elfogadni a „Brüsszel I” rendelet vagy a második Luganói Egyezmény alkalmazása céljából. Ez az igény az, amelyet e jogi eszközöknek megfelelően kell minősíteni, önálló módon, „szerződésesnek” – ha azt a felek szabadon vállalják [55] – vagy jogellenes károkozásból vagy jogellenes károkozással egy tekintet alá eső cselekményből fakadónak minősíteni, amennyiben az nem tartozik az előző kategóriába. Amennyiben ugyanazon kereset keretében a felperes különböző jogi alapokat hoz fel, különböző kötelezettségekre – szerződéses, jogellenes károkozáson alapuló – hivatkozik, melyek megannyi bíróság hatáskörébe tartozhatnak. [56]

75. A Bíróság e problémakörrel a Brogsitter ítéletben [57] foglalkozott újra. Az ezen ítélet alapjául szolgáló ügyben egy magánszemély többek között jogellenes károkozáson alapuló felelősség címén kártérítést kért a szerződő feleitől a tisztességtelen versenyről szóló német jogszabályok alapján. Ennek keretében ez a magánszemély az utóbbiaknak különösen a szerződésükből eredő kizárólagossági kötelezettség megsértését rótta fel. A Bíróságnak tehát arra a kérdésre kellett választ adnia, hogy e kereseteket a „Brüsszel I” rendelet alapján hogyan kell minősíteni.

76. A Bíróság – miután kiindulópontnak tekintette a Kalfelis ítéletben [58] foglalt azon megállapítást, miszerint a „jogellenes károkozással kapcsolatos ügyek” magukban foglalják az összes olyan kérelmet, amely az alperes felelősségének megállapítására irányul, és amely nem kapcsolódik a „szerződéses igényhez” – megállapította, hogy a szóban forgó keresetek ezen egyik vagy másik kategóriába történő sorolásához azt kell megvizsgálni, hogy „azok – függetlenül nemzeti jogi minősítésüktől – *szerződéses jelleggel* rendelkeznek-e” [59].

53 1988. szeptember 27-i Kalfelis ítélet (189/87, EU:C:1988:459, 16–19. pont).

54 A Bíróság egyébként később megerősítette ezt a megközelítést. Lásd többek között: 2013. május 16-i Melzer ítélet (C-228/11, EU:C:2013:305, 21. pont). Lásd továbbá: Zogg, S., „Accumulation of Contractual and Tortious Causes of Action Under the Judgments Regulation”, Journal of Private International Law, 9:1, 39–76. o., különösen 42. és 43. o.

55 1992. június 17-i Handte ítélet (C-26/91, EU:C:1992:268, 15. pont).

56 E megközelítés szerint a jelen ügyben az Arcadia által az alapeljárás alpereseivel szemben felhozott különböző claimek megannyi jogi alapra – *breach of fiduciary duty, conspiracy* – vonatkoznak, és külön kell őket minősíteni. E tekintetben a *conspiracy* – ahogyan jeleztem – egy mindenkivel szemben érvényesíthető törvényi kötelezettség megsértésére vonatkozik, és a jogellenes károkozás körébe tartozik. Ezzel szemben a *breach of fiduciary duty* a szerződéses viszonyok körébe tartozik. A kérdéses vagyonkezelői kötelezettségeket ugyanis az alapeljárás alperesei szabadon vállalták az Arcadiával szemben (lásd a jelen indítvány 39. pontját).

57 2014. március 13-i ítélet (C-548/12, EU:C:2014:148).

58 1988. szeptember 27-i ítélet (189/87, EU:C:1988:459, 17. pont).

59 2014. március 13-i Brogsitter ítélet (C-548/12, EU:C:2014:148, 20. és 21. pont) (kiemelés tőlem).

77. A Bíróság szerint ez akkor is igaz, „ha a felrótt magatartás a szerződés tárgyára figyelemmel meghatározható szerződéses kötelezettségek megszegésének tekinthető”[60], valamint hogy „[e]z lesz a helyzet eleve akkor, ha [a] szerződés értelmezése elengedhetetlen [a felrótt] magatartás jogszerű vagy – éppen ellenkezőleg – jogellenes voltának megállapításához”[61]. Ennélfogva a kérdést előterjesztő bíróság feladata „annak meghatározása, hogy [az] indított keresetek tárgyát olyan kártérítési kérelem képezi-e, amelynek oka[62] észszerűen tekinthető [a] […] szerződésben szereplő jogok és kötelezettségek megsértésének, aminek figyelembevétele elengedhetetlen a kereset elbírálása során”[63].

78. A Brogsitter ítélet[64] véleményem szerint változást jelent a Kalfelis ítéletben[65] alkalmazott megközelítéshez képest. A Bíróság ugyanis úgy tűnik szemléletet váltott a keresetek minősítése során a „Brüsszel I” rendelet, valamint a második Luganói Egyezmény 5. cikkének 1. pontjában és 5. cikkének 3. pontjában előírt joghatósági szabályok tekintetében. A Bíróság mellőzte azt a minősítést, amely kiindulópontnak a felperes által hivatkozott *anyagi jogalapot* tekintette, és *a kereset alapjául szolgáló tényálláson* alapuló minősítést alkalmazott. Az, hogy a felperes hogyan fogalmazza meg e keresetét, úgy tűnik, nem releváns egy ilyen elemzésben.

79. A Brogsitter ítélet[66] pontos hatálya azonban bizonytalan. Ebben a tekintetben az Arcadia arra hivatkozik, hogy a „Brogsitter teszt” ezen ítélet 25. pontjában található: egy kereset „szerződéssel kapcsolatos ügynek” minősül, amennyiben *a szerződés értelmezése elengedhetetlennek tűnik a jogellenes károkozással kapcsolatban felrótt magatartás jogszerű vagy – éppen ellenkezőleg – jogellenes voltának megállapításához*. Egyetértek ezzel az elemzéssel. Véleményem szerint a Bíróság „szerződésesnek” kívánta minősíteni azokat a jogellenes károkozásból eredő felelősségen alapuló kereseteket, amelyek megalapozottsága a jogvitában részes felekre vonatkozó szerződéses kötelezettségek tartalmától függ.[67]

80. Ugyanakkor az alapeljárás alpereseinek véleménye szerint a „Brogsitter teszt” ezen ítélet 24. és 29. pontjában található: a kereset „szerződéssel kapcsolatos ügynek” minősül, amennyiben a felrótt magatartás a szerződéses kötelezettségek megszegésének tekinthető – azaz ennek minősülhet –, függetlenül attól, hogy arra a felperes hivatkozik-e, vagy sem. Ebben a tekintetben nem arról a kérdésről van szó, hogy elengedhetetlennek tűnik-e megállapítani a szerződéses kötelezettségek tartalmát a jogellenes károkozás terén felrótt magatartás jogszerűségének megállapításához, hanem arról, hogy van-e potenciális összefüggés e magatartás és e kötelezettségek tartalma között. Ennélfogva, mivel a tények alapján az említett magatartás egyszerre minősülhet szerződésen kívüli jogellenes károkozásnak és szerződéses kötelezettségszegésnek, és a felperes így mindkettőre hivatkozhatna, a szerződéses minősítés élvez előnyt a joghatóság meghatározása céljából.

81. Ugyanakkor úgy tűnik, hogy a Bíróság egyes közelmúltbeli ítéleteiben a Brogsitter ítéletet[68] ugyanúgy értelmezte, mint az alapeljárás alperesei. Közelebbről a Holterman ítéletben, amely – emlékeztetek rá – ugyancsak egy olyan helyzetre vonatkozott, amelyben különböző jogalapokra hivatkoztak ugyanazon kártérítési kereset alátámasztása érdekében, a Bíróság megállapította, hogy azon kérdést illetően, hogy e kereset „szerződéssel kapcsolatos ügynek” vagy „jogellenes károkozással

60 2014. március 13-i Brogsitter ítélet (C-548/12, EU:C:2014:148, 24. pont). Ezt a pontot lényegében megismétli az ítélet 29. pontjában foglalt válasz, valamint az ítélet rendelkező része.

61 2014. március 13-i Brogsitter ítélet (C-548/12, EU:C:2014:148, 25. pont).

62 Úgy tűnik, hogy a Bíróság itt a „jogi alap” olyan értelmét fogadta el, amely nem a felperes által igénye alátámasztására felhozott anyagi jogi szabályra utal (amely értelme ennek a fogalomnak a jelen indítvány 74. pontjában szerepel), hanem a kérelemben szereplő tényekre utal.

63 2014. március 13-i Brogsitter ítélet (C-548/12, EU:C:2014:148, 26. pont).

64 2014. március 13-i ítélet (C-548/12, EU:C:2014:148).

65 1988. szeptember 27-i ítélet (189/87, EU:C:1988:459).

66 2014. március 13-i ítélet (C-548/12, EU:C:2014:148).

67 Hasonló értelmezés tekintetében lásd: Cruz Villalón főtanácsnok Holterman Ferho Exploitatie és társai ügyre vonatkozó indítványa. (C-47/14, EU:C:2015:309, 48. pont); Kokott főtanácsnok Granarolo ügyre vonatkozó indítványa (C-196/15, EU:C:2015:851, 14. és 18. pont). Cruz Villalón főtanácsnok indítványában javasolta e tesztnek az 5. szakaszra való alkalmazását.

68 2014. március 13-i ítélet (C-548/12 ítélet, EU:C:2014:148).

kapcsolatos ügynek” minősül-e, csak azt kell megvizsgálni, hogy a felrótt magatartás *tekinthető-e a szerződéses kötelezettségek megsértésének*.[69] Ugyanakkor a Bíróság megelégedett e feltétel újbóli megállapításával, anélkül hogy azt valójában alkalmazta (vagy kifejtette) volna, így nehezen lehetünk bizonyosak afelől, hogy a Bíróság annak milyen értelmet kívánt tulajdonítani.

82. A fentiek összességéből következik, hogy véleményem szerint a Bíróság ítélkezési gyakorlata legalábbis kétértelmű abban a tekintetben, hogy a „Brüsszel I” rendelet és a második Luganói Egyezmény 5. cikkének 1. pontját, valamint 5. cikkének 3. pontját hogyan kell alkalmazni versengő felelősségek esetén. Hasznos volna, ha a Bíróság tisztázná erre vonatkozó álláspontját.

83. Véleményem szerint a „Brüsszel I” rendelet és a második Luganói Egyezmény 5. cikke 1. pontjának, valamint 5. cikke 3. pontjának elkülönítése érdekében – az ezen jogi eszközökből fakadó jogbiztonság, előreláthatóság és megfelelő igazságszolgáltatás célkitűzésére tekintettel – ajánlott a Kafelis ítéletből[70] eredő logikát követni, és a felperes által felhozott anyagi jogi jogalapra tekintettel „szerződésesnek” vagy „jogellenes károkozáson alapulónak” minősíteni valamely kérelmet. *A minima*, a Bíróságnak tartania kellene magát a Brogsitter ítéletnek[71] a jelen ítélet 79. pontjában szereplő szigorú olvasatához. Másként fogalmazva, ha a szerződő felek valamelyike által előterjesztett kérelem nem a szerződésből eredő kötelezettségen alapul, hanem a jogellenes károkozásra vonatkozó szabályokon, és nem tűnik elengedhetetlennek meghatározni a szerződéses kötelezettségek tartalmát a felrótt magatartás jogszerűségének elbírálásához, e kérelemnek az említett jogi eszközök 5. cikke 3. pontjának hatálya alá kellene tartoznia.[72]

84. Igaz, elismerem, hogy a joghatóságnak a felperes által hivatkozott anyagi jogalaptól való függővé tétele egy bizonyos szintű *forum shopping*ot engedélyez, mivel utóbbi bizonyos mértékig – a megfelelő szabályokat keresve – megválaszthatja a bíróságát. Egyébként ugyanazon károkozó magatartás, amelyet a felperes különböző jogi alapok alapján vizsgál, elméletileg különböző bíróságok joghatósága alá tartozhat, ami a jogvita kettészakadásának veszélyével jár. Ebben az összefüggésben egy, az alapeljárás alperesei által javasolthoz hasonló megoldás kizárja ezt a *forum shoppingot*, és azzal az előnnyel jár, hogy lehetővé teszi azt, hogy a valamely szerződéses kapcsolatból eredő valamennyi jogvitát a szerződésben kikötött bíróság bíráljon el.

85. Ugyanakkor a fent kiemelt problémákat viszonylagosnak kell tekinteni. A második Luganói Egyezmény és a „Brüsszel I” rendelet megfogalmazói ugyanis maguk engedélyeztek egy bizonyos *forum shoppingot* azáltal, hogy a felpereseknek különböző lehetőségeket biztosítottak a joghatóság megválasztására vonatkozóan. Versengő felelősségek esetén a szerződés által és a jogsértés alapján meghatározott bíróságok közül mindkettő szorosan kapcsolódik a jogvitához, és e jogi eszközök *nem írnak elő hierarchiát a kérdéses bíróságok között*. A jogvita kettészakadásának veszélyét illetően – ahogyan arra a Bírósági is rámutatott a Kalfelis ítéletben[73] – a felperes a keresetét az említett jogi eszközök 2. cikke alapján továbbra is benyújthatja az alperes lakóhelye szerinti bírósághoz, amely tehát joghatósággal rendelkezik arra, hogy annak egésze tekintetében állást foglaljon.

69 Holterman ítélet, 32. és 71. pont, amely a 2014. március 13-i Brogsitter ítélet (C-548/12, EU:C:2014:148) 24–27. pontjára utal. Bár a Bíróság e négy pontra összpontosított, végül csak az elsővel foglalkozott. Lásd továbbá: 2016. július 14-i Granarolo ítélet (C-196/15, EU:C:2016:559, 21. pont).

70 1988. szeptember 27-i ítélet (189/87, EU:C:1988:459, 20. pont).

71 2014. március 13-i ítélet (C-548/12 ítélet, EU:C:2014:148).

72 E megközelítés szerint az Arcadia kérelmei e csoportba tartoznának, mivel a *conspiracy* jogsértésen alapulnak, feltéve hogy az 5. szakasz nem alkalmazandó. Ugyanis nem szükséges meghatározni az alapeljárás alpereseit az Arcadiához fűző szerződéses kötelezettségek tartalmát annak megítéléséhez, hogy az e jogsértést megvalósító magatartás jogellenes.

73 1988. szeptember 27-i ítélet (189/87, EU:C:1988:459, 20. pont).

86. Elismerem azt is, hogy egy gyakorlati szempontot is figyelembe kell venni. Ugyanis, míg bizonyos jogok, köztük az angol jog, az alperesek számára *strict pleading* szabályokat írnak elő – mivel utóbbiaknak a keresetükben nemcsak a keresetük alapjául szolgáló tényállást és annak tárgyát kell megjelölniük, hanem azokat a jogalapokat is, amelyekre hivatkoznak –, addig más jogrendszerek, köztük a francia jog, a felperesek számára nem írnak elő ilyen követelményt. Mindazonáltal itt is van bizonyos fokú relativizmus. Az, hogy a felperes nem köteles megjelölni az általa hivatkozott jogalapot, nem jelenti azt, hogy ezt a jogalapot nem kell figyelembe venni, ha a felperes azt mégis megjelöli.

87. E megfontolásokon túlmenően azonban az én álláspontomat lényegében a joghatósági szabályok egyszerűségének követelménye indokolja. Emlékeztetek arra, hogy a jogbiztonság célkitűzése megköveteli, hogy az eljáró nemzeti bíróság könnyen határozhasson a saját joghatóságáról, anélkül hogy meg kellene vizsgálnia az ügy érdemét.[74]

88. Ebben a tekintetben a joghatóságnak a felperes által hivatkozott anyagi jogalaptól (vagy igénytől) való függővé tétele az eljáró bíró számára egyszerű logikát kínál: ahogyan arra utaltam, e kötelezettséget kell „szerződésesnek” vagy „jogellenes károkozáson alapulónak” minősítenie a „Brüsszel I” rendelet, illetve a második Luganói Egyezmény alapján. Fordítva, a bíróság feladatát jelentősen összetetté teszi számára annak előírása, hogy a keresetet a tényállásra tekintettel aszerint minősítse, hogy fennáll-e olyan szerződéses kötelezettségszegés, amelyre a felperes hivatkozhatott volna. Ahogyan arra az Arcadia hivatkozik, ez azt eredményezi, hogy a bíróság köteles feltételezésekbe bocsátkozni azzal kapcsolatban, hogy egy ügyben milyen módon *perelhettek*. Nem mindig könnyű feladat a joghatóság vizsgálatának szakaszában a tények alapján a felrótt magatartás és a szerződéses kötelezettségek tartalma közötti összefüggés vizsgálata. Számos esetben különösen terhesnek bizonyul a bíróság számára ebben a szakaszban meghatározni vagy akár elképzelni e kötelezettségek tartalmát: ez megkövetelné az alkalmazandó jog meghatározását, ami nemcsak a szerződés értelmezési módját – amely a tartalom feltárása tekintetében lényeges – határozná meg, hanem minden mást is (*implied terms*), amit ez a jog egy ilyen típusú szerződés esetében előír. A joghatósági szabályok kiszámíthatóságát e nehézség veszélye fenyegeti.

89. Egyébként emlékeztetek arra is, hogy az eljáró bíróságnak főszabály szerint meg kell tudnia határozni a joghatóságát *csupán a felperes állításai alapján*.[75] Fordítva, a bíróság arra való kötelezése, hogy a tényeket átfogóan értékelje, a gyakorlatban azzal járna, hogy az alperes egyszerűen arra hivatkozva játszhatja ki a „Brüsszel I” rendelet és a második Luganói Egyezmény 5. cikkének 3. pontjában előírt „jogellenes károkozásra vonatkozó” joghatósági szabályt, hogy a felek között szerződés áll fenn, és hogy a felrótt magatartás, valamint a szerződésben foglalt kötelezettségek között lehetséges összefüggés áll fenn.[76]

90. Végül emlékeztetek még arra, hogy a „szerződésen alapuló jogviták terén” a „Brüsszel I” rendelet és a második Luganói Egyezmény 5. cikkének 1. pontja keretében, valamint az említett pont b) alpontjában foglalt konkrét szerződéseken kívül a kötelezettség teljesítésének helye szerinti bíróság rendelkezik joghatósággal. Ugyanakkor azt kérdezem, hogy miként kell ezt a szabályt alkalmazni akkor, ha a felperes keresete nem pontosan egy különös szerződéses kötelezettségen alapul, hanem ezt a keresetet továbbra is „szerződésesnek” kell minősíteni a tényállásra tekintettel.

2. E problémakörnek az 5. szakasz tekintetében történő átvétele

91. Így, ahogyan azt már jeleztem, a szerződésben álló felek közötti, jogellenes károkozáson alapuló kérelmek problémakörére véleményem szerint eltérő választ kell adni az 5. szakasz alkalmazását illetően.

74 1997. július 3-i Benincasa ítélet (C-269/95, EU:C:1997:337, 27. pont); 2015. január 28-i Kolassa ítélet (C-375/13, EU:C:2015:37, 61. pont).

75 Lásd: 2015. január 28-i Kolassa ítélet (C-375/13, EU:C:2015:37, 62. pont).

76 Lásd analógia útján: 1982. március 4-i Effer ítélet (38/81, EU:C:1982:79, 7. pont).

92. Ebben a tekintetben mivel nyelvi eltérés van a második Luganói Egyezmény és a „Brüsszel I” rendelet 18. cikke 1. pontjának német, angol és francia nyelvű változatai között,[77] mindenekelőtt figyelmet kell fordítani e jogi eszközök rendszerére és az 5. szakasz által követett védelmi célra.[78]

93. Ugyanakkor e szakasz említett jogi eszközökön belüli önálló és kötelező jellege, valamint ugyanezen védelmi cél véleményem szerint megköveteli, hogy az említett szakaszt a munkáltató ne tudja megkerülni egyszerűen azzal, hogy a keresetét jogellenes károkozásra hivatkozással fogalmazza meg.[79] Ennek keretében a munkáltatónak nem volna választása. Ennek hiányában e szakasz egyáltalán nem érvényesülne hatékonyan.[80] Ezen elemek a mérleget nem a felperes által hivatkozott anyagi jogalapok, hanem a jogvita tényállása felé billentik.

94. Következésképpen úgy vélem, hogy egy kereset az 5. szakasz alkalmazásában akkor minősül „egyedi munkaszerződéssel kapcsolatos ügynek”, ha a tényállás tekintetében bizonyos tényleges kapcsolat áll fenn e kereset és egy ilyen „szerződés” között. Ez a helyzet, ha a kérelem *munkaviszonyból eredő* jogvitához kapcsolódik, függetlenül attól, hogy a felperes kérelmét az említett „szerződésre” alapítja, vagy sem, és lényegtelen, hogy elengedhetetlennek tűnik, vagy sem, a szerződéses kötelezettségek tartalmának megállapítása a kérelem megalapozottságának elbírálásához. Ezt a feltételt tágan kell értelmezni. Másként fogalmazva, amennyiben e feltétel teljesül, az 5. szakasz hatálya alá tartozik még az olyan, jogellenes károkozással kapcsolatos, polgári jogi felelősségen alapuló igény is (mint az Arcadia *conspiracy claimje*), amely főszabály szerint a „Brüsszel I” rendelet és a második Luganói Egyezmény 5. cikke 3. pontjának hatálya alá tartozna.[81]

95. Pontosabban a kérdést előterjesztő bíróság kérdései mögött rejlő, azaz a munkáltató által a munkavállalóval szemben benyújtott kártérítési kérelem problémakörével kapcsolatban véleményem szerint e kérelem az 5. szakasz hatálya alá tartozik, ha – ahogyan azt a Bíróság a Holterman ítéletben megállapította – az előbbi *a feladatainak ellátása során az utóbbi által elkövetett jogsértésekre* hivatkozik.[82]

77 Ugyanis, míg az első két nyelvi változat viszonylag általánosan van megfogalmazva („en matière de contrat individuel de travail”; „in matters relating to individual contracts of employment”), a harmadik változat jóval szűkebb („[b]ilden ein individueller Arbeitsvertrag oder Ansprüche aus einem individuellen Arbeitsvertrag den Gegenstand des Verfahrens”).

78 Lásd analógia útján: 2013. május 30-i Genil 48 és Comercial Hostelera de Grandes Vinos ítélet (C-604/11, EU:C:2013:344, 38. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat). A Bíróság hangsúlyozta, hogy e védelmi célkitűzést figyelembe kell venni az 5. szakasz rendelkezéseinek értelmezése során. Lásd: 2012. július 19-i Mahamdia ítélet (C-154/11, EU:C:2012:491, 60. pont).

79 A „felperesi játék”, amelyhez egy ilyen megközelítés vezet, különösen látható, amikor – ahogyan a jelen ügyben is – a felperes eredetileg a szerződés megszegésére hivatkozik, majd a keresetét módosítja, és abból kiveszi az összes szerződéses szempontot.

80 Az angliai és walesi bíróságok ebben a tekintetben tanulságos ítéleteket hoztak. A High Court of Justice (England & Wales), Queen’s Bench Division (Commercial Court) ([felsőbíróság [Anglia és Wales], Queen’s Bench kollégium [kereskedelmi bíróság]) kezdetben a Swithenbank Foods Ltd. v Bowers ítéletben, McGonigal bíró ([2002] 2 All ER (Comm) 974, 24–26. pont), megállapította, hogy az 5. szakasz csak akkor alkalmazandó, ha a munkáltató a munkavállalóval szemben benyújtott keresetét a munkaszerződésre alapítja. Ezt az ítéletet a Court of Appeal (England and Wales) (Civil Division) (fellebbviteli bíróság [Anglia és Wales] [polgári kollégium]) az Alfa Laval Tumba v Separator Spares ítéletben ([2012] EWCA Civ 1569, 24. és 25. pont) éppen azért élesztette újra, hogy elkerülje e szakasz mindennemű megkerülését, és hogy egy széles körű, a jogvita lényegére összpontosító megközelítést fogadjon el.

81 Lásd ugyanebben az értelemben: Hess, B., Pfeiffer, T., és Schlosser, P., *The Brussels I Regulation 44/2001: Application and Enforcment in the EU* (Heidelberg jelentés), C. H. Beck, München, 2008, 356–359. pont; Merrett, L., „Jurisdiction Over Individual Contracts of Employment” in Dickinson, A., és Lein, E. (kiadók.), *The Brussels I Regulation Recast*, Oxford University Press, Oxford, 2015, 242–243. o.; Grušić, U., i. m., 92. o.; Baker Chiss, C., i. m., 49. és 50. §. Az a tény, hogy valamely kérelem alapulhat szerződéses kötelezettségek megsértésén, e tekintetben jó jel. Mindazonáltal nem lehet szó egy önmagában alkalmazható tesztről, tekintettel annak a jelen indítvány 88. pontjában bemutatott bonyolultságára.

82 Holterman ítélet, 49. pont. Mivel ugyanazon személy több feladatkört is elláthat egy vállalkozásban, a munkaviszony keretében ellátott feladatkörre kell összpontosítani.

96. Ugyanakkor itt nem állhatok meg. Ugyanis, noha vannak helyzetek, amikor az állítólagos jogsértés egyértelműen illeszkedik a munkavállalóra kiosztott feladatok teljesítésébe, vagy fordítva, olyan esetek, amikor a jogsértés semmilyen kapcsolatban nem áll ezekkel a feladatokkal, számos „szürke zóna” is létezik.[83] Ez a helyzet akkor, ha a munkavállaló a vitatott jogsértés elkövetése során nem a feladatainak ellátása érdekében cselekedett, azonban ez a jogsértés valamilyen időbeli, helybeli vagy eszközbeli kapcsolattal köthető ezekhez a feladatokhoz.[84] Finomítani kell-e tehát az előző pontban javasolt értelmezést?

97. Nem gondolom ezt. Véleményem szerint, bár lehet finomításokat tenni az anyagi jogban a munkavállaló felelősségvállalásának feltételeiként, nem lenne célszerű bonyolítani az elemzést a joghatóság szintjén. Emlékeztetni kell arra, hogy e téren a bíróságnak anélkül kell tudnia könnyedén döntenie, hogy a tényálláson alapuló elemzést kellene lefolytatnia.

98. A fentiek összességére tekintettel azt javaslom, hogy az 5. szakasz hatálya alól csak azokat a károkozó magatartás miatti, a munkáltató által a munkavállalóval szemben indított kereseteket kell kizárni, amelyek semmilyen objektív körülmény alapján – hely, idő, eszközök vagy cél – sem kapcsolódnak a munkavállaló által ellátott feladatokhoz.[85]

99. Ezt az értelmezést nem kérdőjelezi meg az Arcadia azon érve, amely szerint a Bíróság ítélkezési gyakorlatának megfelelően a különös joghatósági szabályokat szigorúan kell értelmezni, és azok nem teszik lehetővé az általuk előírt eseteken túlterjeszkedő értelmezést.[86]

100. Ugyanis véleményem szerint ezen ítélkezési gyakorlat csupán annyit jelent, hogy nem lehet túllépni a különös szabályok világos szövegén, még akkor sem, ha ez megfelelne az általuk követett célkitűzésnek.

101. Az általam javasolt értelmezés egyáltalán nem megy túl a második Luganói Egyezmény 18. cikke (1) bekezdésének kifejezésein, amelyek jelentőségét továbbá viszonylagosnak kell tekinteni az ebben a kérdésben a korábban jelzett nyelvi eltérésekre tekintettel. Egy olyan helyzetben, amikor a munkavállaló kárt okoz a munkáltatójának, a munkaviszony főszabály szerint meghatározó összefüggésbeli elem. E viszony alapján a munkavállalót oda kell helyezni, ahol a jogsértést elkövették – például a munkáltató helyiségeiben –, vagy ez a munkavállaló számára módokat adott a jogsértés elkövetéséhez – például a munkáltató egyes bizalmas információihoz való hozzáférés. Összefoglalva, azon eseteken kívül, amikor a munkavállalói feladatokhoz való kapcsolódás valamennyi formája kizárt, a munkáltató kártérítési keresete és az „egyedi munkaszerződésből” eredő kötelezettségek között tényleges kapcsolat áll fenn, amely elegendő annak igazolásához, hogy e kérelem az említett „szerződéshez” kapcsolódik, ahogyan azt e rendelkezés szövege megköveteli.

102. Ugyanezen értelmezést nem kérdőjelezi meg az Arcadia azon érve sem, amely szerint az 5. szakasz rendelkezései céljaira kizárólag az olyan kérelem lehet „egyedi munkaszerződésekkel kapcsolatos”, amely természeténél fogva a „Brüsszel I” rendelet és a második Luganói Egyezmény 5. cikkének 1. pontja értelmében „szerződésekkel kapcsolatos”. Egyértelmű, hogy az „egyedi munkaszerződés” az

83 Két szélsőséges eset állhat egymással szemben. Egyfelől az olyan közúti járművezető esete, aki a társaság tehergépjárművét ittasan vezetve balesetet okoz. Másfelől egy másik gépjárművezető esete, aki a munkáltatójának kárt okozó balesetet a szabadnapján, a munkahelyén kívül, a saját autójával okoz.

84 Azokkal az esetekkel foglalkozom, amelyekben a jogsértést a munkaidőben vagy munkahelyen követték el, vagy amelyekben arra csak a feladatoknak köszönhetően volt lehetőség, illetve amelynek elkövetését ezek a feladatok elősegítették.

85 Egy olyan helyzetben, amikor a munkavállaló munkavállalóként lát el feladatokat, más feladatokat pedig egy másik jogállásból eredően, meg kell vizsgálni azt, hogy a hivatkozott jogsértés mely feladatokhoz kapcsolódik: az 5. szakasz csak akkor alkalmazandó, ha munkavállalóként végzett feladatokról van szó.

86 Lásd különösen: 1988. szeptember 27-i Kalfelis ítélet (189/87, EU:C:1988:459, 19. pont); 2005. január 20-i Engler ítélet (C-27/02, EU:C:2005:33, 43. pont); 2008. május 22-i Glaxosmithkline és Laboratoires Glaxosmithkline ítélet (C-462/06, EU:C:2008:299, 28. pont).

említett „szerződésekkel kapcsolatos” ügyek kategóriájába tartozik. Ennyiben e szakasz *lex specialis* az 5. cikk említett 1. pontjához képest. Mindazonáltal e megállapítás nem akadályozza meg, hogy a kérelem és a „szerződés” közötti kapcsolatot az említett szakasz keretében tágabban értékeljük, amennyiben ez az ugyanezen szakasz kötelező jellegének biztosítása céljából szükséges.

103. A fenti megfontolásokra tekintettel azt javaslom a Bíróságnak. hogy az első és a harmadik kérdésre azt a választ adja, hogy a munkáltató által a munkavállalóval szemben benyújtott kérelem akkor minősül a második Luganói Egyezmény 18. cikkének 1. pontja értelmében egyedi munkaszerződéssel „kapcsolatosnak”, ha *a munkaviszonnyal összefüggésben felmerült* jogvitára vonatkozik, függetlenül attól, hogy a munkáltató a keresetének alátámasztására milyen anyagi jogra hivatkozik. Közelebbről, a munkáltató által a munkavállalóval szemben benyújtott kártérítési kérelem az 5. szakasz hatálya alá tartozik, ha a felrótt magatartás a munkavállaló által ellátott feladatokhoz kapcsolódik.

D. A „munkáltató” fogalmáról, különösen valamely vállalatcsoporton belül (negyedik kérdés)

104. Az Arcadia London, az Arcadia Singapore és az Arcadia Switzerland, valamint a csoport egyedüli részvényese, a Farahead – emlékeztetek rá – Anglia és Wales bíróságai előtt perelte az alapeljárás alpereseit. Ugyanakkor az érdekelt feleknek anyagi jogi értelemben véve csak az egyik Arcadia társasággal volt munkaszerződése, amelynek kiléte az idők során változott. Ennélfogva a negyedik kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kérdezi, hogy a valamely munkavállalóval szemben egy olyan személy által benyújtott keresetek, aki az előbbinek anyagi jogi értelemben véve nem a munkáltatója – ahogyan a jelen esetben a csoporthoz tartozó, a munkáltató társaságon kívüli más társaságok –, tartozhatnak-e az 5. szakasz hatálya alá, és ha igen, milyen feltételek mellett.

105. Természetesen e kérdésre sem volna szükséges válaszolni, ha a Bíróság javaslatomnak megfelelően azt állapítja meg, hogy az alapeljárás alpereseinek egyik Arcadia társasággal sem volt az 5. szakasz rendelkezései szerinti „egyedi munkaszerződése”. Erre a kérdésre tehát ugyancsak másodlagos jelleggel, és ennélfogva abból a feltevésből kiindulva válaszolok, hogy az érdekelt felek az e rendelkezések értelmében vett „munkavállalónak” minősülnek.

106. Ennek pontosítását követően egy kereset az 5. szakasz rendelkezéseivel összhangban, csak akkor tartozik ezen 5. szakasz hatálya alá, ha azt az „egyedi munkaszerződés” valamelyik fele – munkavállaló vagy munkáltató – nyújtja be a másik féllel szemben. Ennek keretében a munkáltató tipikusan az a természetes vagy jogi személy, akinek javára és irányítása alatt a munkavállaló bizonyos ideig díjazás ellenében szolgáltatást nyújt.

107. Ugyanakkor az ezen „szerződésben” érdekelt valamely harmadik fél által a munkavállalóval vagy a munkáltatóval szemben benyújtott kereset, vagy az a kereset, amelyet e harmadik féllel szemben e felek valamelyike nyújt be, nem tartozik e szakasz hatálya alá. Ezt azonban két ponton kell árnyalni, különösen amikor egy vállalatcsoportról van szó.

108. Egyfelől, ahogyan azt a második kérdés elemzése keretében megjegyeztem, az „egyedi munkaszerződés” önálló minősítése és ebben a tekintetben az alá-fölérendeltségi viszonyra vonatkozó teszt lehetővé teszi annak megállapítását, hogy egy olyan társaság, amellyel a munkavállaló anyagi jogi értelemben nem kötött szerződést, ettől még ilyen „szerződésben” álljon ezzel a munkavállalóval. A vállalatcsoporton belül a munkavállaló „munkáltatója” – amely munkavállaló formálisan az A társasággal áll munkaszerződésben – lehet a B társaság, azaz e két társaság, aszerint hogy ki gyakorolja az irányításra vonatkozó tényleges jogkört.[87]

87 Lásd analógia útján: 2011. december 15-i Voogsgeerd ítélet (C-384/10, EU:C:2011:842, 59–65. pont).

109. Másfelől, ha e teszttel összhangban egy munkavállalónak csak az A társasággal van „egyedi munkaszerződése”, azonban őt a B társaság perli, az 5. szakasz által követett védelmi cél igazolja egy, a valós jogvitához kapcsolódó megközelítés alkalmazását: ha a B társaság keresete a munkavállaló által a „szerződésének” az A társasággal szemben történő teljesítése során tanúsított magatartására vonatkozik, a B társaságot a második Luganói Egyezmény 20. cikkének (1) bekezdése értelmében ugyancsak „munkaadónak” kell tekinteni. Az ugyanazon csoporthoz tartozó társaságokkal szemben ugyanazokat a joghatósággal kapcsolatos korlátozásokat kellene alkalmazni.[88] Ennek hiányában attól tartok, hogy ez a nemzetközi munkáltatók részére itt még bizonyos lehetőséget hagy az 5. szakasz megkerülésére. Mivel szerves és gazdasági kapcsolat áll fenn e két társaság között, és mivel a másodiknak érdekében áll a szerződés megfelelő teljesítése, ez nem sértené a jogbiztonság célkitűzését.[89] Ez ezenkívül célszerűen lehetővé tenné annak elkerülését, hogy ugyanazon munkaviszony tekintetében egyszerre több bíróság joghatósága is fennálljon, és ezáltal hozzájárulna a gondos igazságszolgáltatáshoz.

110. A fentiek alapján azt javaslom a Bíróságnak, hogy a negyedik kérdésre azt a választ adja, hogy amikor egy vállalatcsoporton belül egy munkavállaló anyagi jogi értelemben véve munkaszerződésben áll egy adott társasággal, azonban ezt a munkavállalót egy másik társaság perli, ez utóbbi társaság akkor tekinthető a második Luganói Egyezmény II. címe 5. szakaszának rendelkezései szerinti „munkaadónak”, ha:

– a munkavállaló a feladatait ténylegesen e másik társaság javára és irányítása alatt látja el; vagy

– a második társaság a munkavállalót egy, az első társasággal fennálló szerződésének teljesítése során tanúsított magatartás miatt perli.

V. Végkövetkeztetés

111. A fenti megállapításokra tekintettel azt javaslom, hogy a Bíróság a Supreme Court of the United Kingdom (az Egyesült Királyság legfelsőbb bírósága) által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre a következőképpen válaszoljon:

1) A 2007. október 30-án aláírt és a Közösség nevében a 2008. november 27-i 2009/430/EK tanácsi határozattal jóváhagyott, a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló egyezmény (második Luganói Egyezmény) 18. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy egy társaság ügyvezetője, aki az általa képviselt társaság napi ügyvitele felett és saját feladatainak ellátása felett teljesen önállóan teljes ellenőrzést gyakorol, nincs alárendelve e társaságnak, ennélfogva azzal nem áll a második Luganói Egyezmény 18. cikkének (1) bekezdése szerinti „egyedi munkaszerződésben”. Az a körülmény, hogy e társaság részvényesei visszahívhatják ezt az ügyvezetőt, nem kérdőjelezi meg ezt az értelmezést.

2) A munkáltató által a munkavállalóval szemben benyújtott kérelem akkor minősül a második Luganói Egyezmény 18. cikkének 1. pontja értelmében egyedi munkaszerződéssel „kapcsolatosnak”, ha *a munkaviszonnyal összefüggésben felmerült* jogvitára vonatkozik, függetlenül attól, hogy a munkáltató a keresetének alátámasztására milyen anyagi jogra hivatkozik. Közelebbről, a munkáltató által a munkavállalóval szemben benyújtott kártérítési kérelem az 5. szakasz hatálya alá tartozik, ha a felrótt magatartás a munkavállaló által ellátott feladatokhoz kapcsolódik.

88 Lásd ebben az értelemben: Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (fellebbviteli bíróság [Anglia és Wales] [polgári kollégium]), Samengo-Turner v J & H Marsh & McLennan (Services) Ltd, [2007] EWCA Civ 732, 32–35. pont és James Petter v EMC Europe Limited, EMC Corporation [2015] EWCA Civ 828, 20. és 21. pont.

89 Lásd analógia útján: 2003. április 10-i Pugliese ítélet (C-437/00, EU:C:2003:219, 23. és 24. pont).

3) Ha egy vállalatcsoporton belül egy munkavállaló anyagi jogi értelemben véve munkaszerződésben áll egy adott társasággal, azonban ezt a munkavállalót egy másik társaság perli, ez utóbbi társaság akkor tekinthető a második Luganói Egyezmény II. címe 5. szakaszának rendelkezései szerinti „munkaadónak”, ha:

   – a munkavállaló a feladatait ténylegesen e másik társaság javára és irányítása alatt látja el; vagy

   – a második társaság a munkavállalót egy, az első társasággal fennálló szerződésének teljesítése során tanúsított magatartás miatt perli.